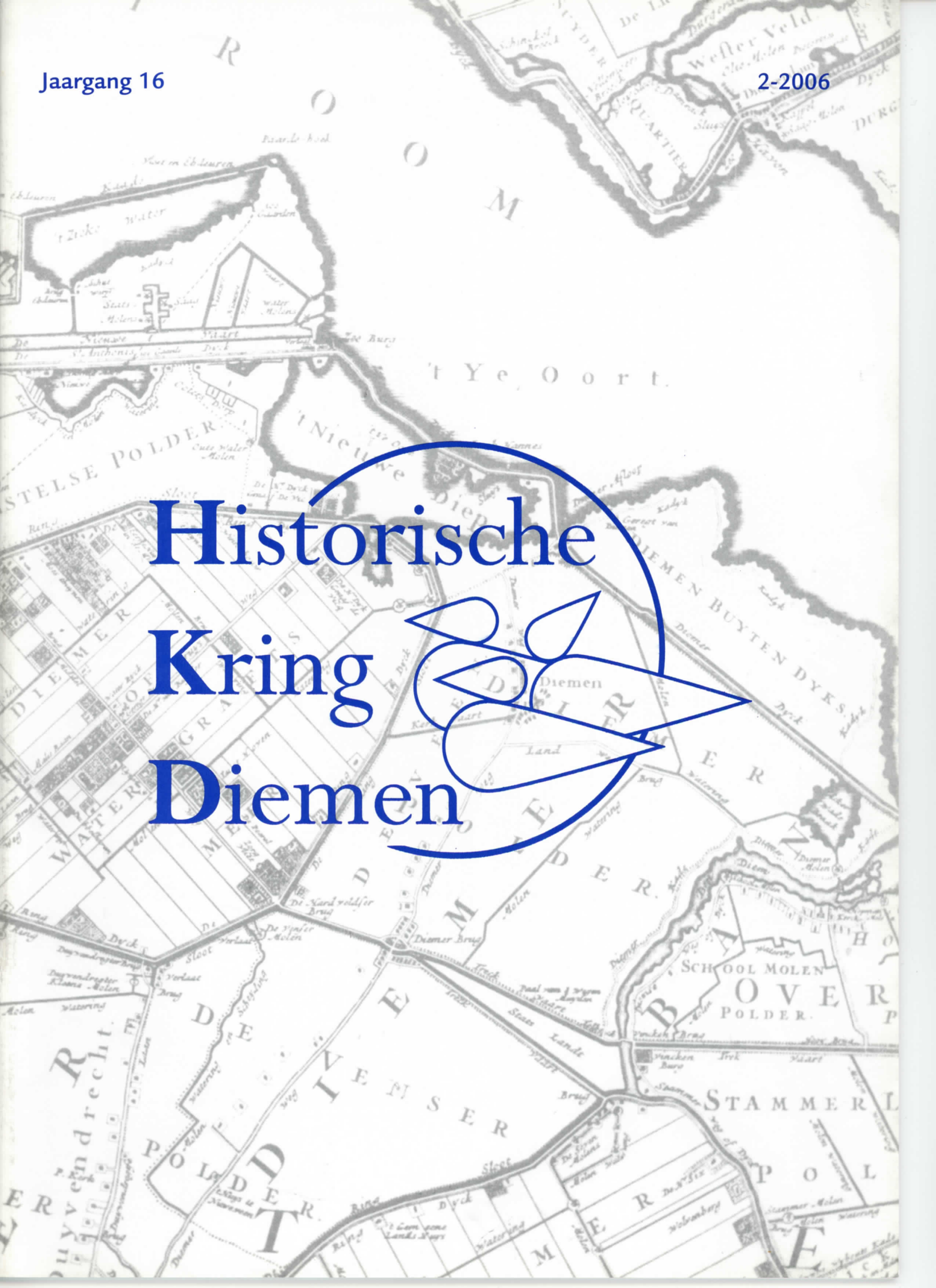
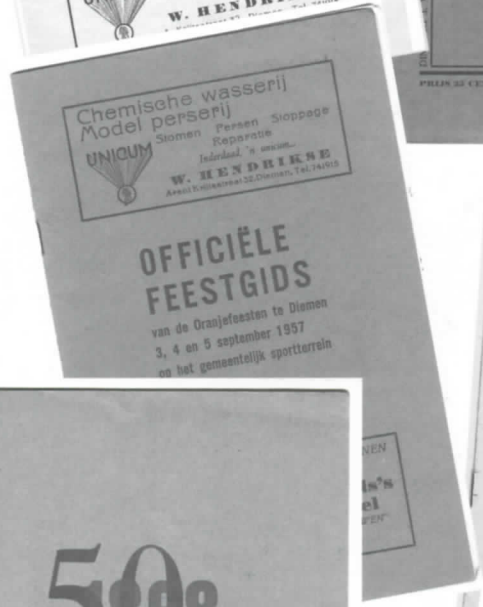

Historische Kring Diemen

Diverse uitgaven van de Oranje-Vereniging Diemen uit de periode 1946-1959 (coll. HKD d.m.v. schenking mw. Bredschneyder)

INHOUD

- o Voorwoord
- o Herinneringen aan 100 jaar Oranjefeesten
- o Een 'Amsterdams lunapark' aan de Jan Bertstraat
- o Hoe de gemeente Diemen haar muziektenten teloor liet gaan
- o De Uitspanning Betlem
- o 1936 en 1956: Feesten bij D.V.A.V.
- o Van Santekraam tot Diemer Festijn
- o Het Diemense Multicultureel Festival was een feest voor iedereen
- o Fietsroute "Dwars door Diemen"
- o Boekbespreking

- John Cuijpers 1
- Wil van Koningsbrugge 2
- Ellen van Meurs 7
- Henk Teiwes 3
- Wiard Krook 17
- Taco ten Dam 22
- Jeanette Pietersen 27
- Jaap Haag 29
- Jaap Haag 32
- Taco ten Dam 33

bestuur:

voorzitter: John Cuijpers
secretaris: Henk Teiwes
penningmeester: Gerard Baars
bestuursleden: Frans Deckers
Dineke Groen
Jaap Haag
Noor van Mens
Cora Rijkogel

secretariaat:

Rode Kruislaan 145
1111 NH Diemen
tel. 699.20.93
henkteiwes@scarlet.nl

gironummer:

152.58.66
Penningmeester HKD
Tureluurweg 32
1113 HA Diemen
gerardbaars@freeler.nl

redactieadres:

Rode Kruislaan 145
1111 NH Diemen
tel. 699.20.93
henkteiwes@scarlet.nl

redactieteam:

Taco ten Dam
Jaap Haag
Wil van Koningsbrugge
Wiard Krook
Ellen van Meurs
Jeannette Pietersen
Henk Teiwes

correcties:

Henk Teiwes
Wiard Krook
Martijn van der Riet

lay-out:

opmaak:

eindredactie:

Taco ten Dam
t.ten.dam@planet.nl

druk:

MultiCopy Diemen
Sniep 77, 1112 AJ Diemen
tel. 698.16.00
fax. 690.56.09
diemen@multicopy.nl
multicopy.nl/diemen

Het thema van het *Monumentenjaar 2006* is "Feesten", waarbij ook aandacht is voor de gelegenheden waar de feesten werden gehouden. En feesten konden en kunnen de Diemenaren.

Wil van Koningbrugge, momenteel werkzaam als vrijwilligster in Nigeria, levert haar (voorlopige) laatste bijdrage met een beschrijving van de geschiedenis van de Oranjefeesten in Diemen. Niets was te gek: een zwemmende burgemeester, een stram marcherende olieman voor de *Diemer Harmonie* uit en kinderwagenraces voor huismoeders!

Waar Rembrandt in het midden van de 17e eeuw soms in Diemen de drukte van Amsterdam ontvluchtte ("Saskia, ik vandaag naar Diemen om te tekenen"), kwamen veel inwoners van de grote stad in 1931 af op het lawaai en de drukte in Diemen. Daar was immers midden in het dorp een prestigieus *Lunapark* verzezen. Voor zover is na te gaan werd nooit eerder de geschiedenis van het Diemense *Lunapark* zo uitgebreid beschreven als in het artikel van Ellen van Meurs.

In een boeiend artikel beschrijft Henk Teiwes de wederwaardigheden van de Diemense muziektenten. Van de eerste aan de Sniep tot de laatste aan de Prins Bernhardlaan die zo in het Guinness Book of Records in kan: er werd welgeteld één concert gegeven.

Waar veel Amsterdammers ook graag vertoefden, was het ontspanningsoord *Betlem*. Twee bekende Amsterdamse advocaten veranderden na aankoop in 1920 een stuk grond op de grens van Diemen en Muiden in een waar lusthof met exotische planten en bomen en twee vijvers. In 1930 was er in de weekends zelfs een uursdienst van Rederij Bergman tussen het Centraal Station van Amsterdam en *Betlem*. Wiard Krook schrijft erover in een artikel dat voorzien is van prachtige illustraties.

Sv Diemen bestaat dit jaar 75 jaar en vierde dat uitbundig. Taco ten Dam duikt in de vroegste geschiedenis van de grootste sportvereniging van Diemen en verhaalt over de viering van het eerste lustrum en de viering van het 25-jarig bestaan toen Diemenaren voor de verandering hun vertier zochten in Amsterdam met een grandioze feestavond in *Bellevue*.

De nieuwe redactrice Jeannette Pietersen levert haar eerste bijdrage met een artikel over het ontstaan van het feest dat Diemen tot op heden bezighoudt: het *Diemer Festijn*.

Ook in latere tijden kwamen en komen de burens uit de grote stad graag even kijken op de feesten in Diemen. Zo beschrijft Jaap Haag dat het *Multicultureel Festival* slachtoffer werd van zijn eigen succes, toen in 1993 meer dan 10.000 belangstellenden, onder wie veel Amsterdammers, het festival op *Spoorzicht* bezochten. Onder druk van de gemeente werd daarna de opzet veranderd, wat uiteindelijk enkele jaren geleden leidde tot een zachte dood.

Al met al ligt er, na de opmaak van Wiard Krook, weer een prachtig tijdschrift voor u.

John Cuijpers, voorzitter HKD

Herinneringen aan 100 jaar oranjefeesten

HET WAS ALTIJD WEER EVEN GEZELLIG

Wil van Koningsbrugge

In 1899 waagde een aantal Diemenaren, onder wie C. Pereboom, A. Koppen en C. van Scherpenzeel een gokje op de harddraverij op Oud-Rozenburg, een buitenplaats gelegen naast de huidige Oosterbegraafplaats. Ze waren gelukkiger dan ze hadden durven dromen. Ze besloten met de opbrengst een kinderfeest te organiseren op 31 augustus, de verjaardag van de pasgekroonde koningin Wilhelmina. Er werd een comité gevormd onder leiding van de gemeentesecretaris, jhr. E.W.E. Bicker en het hoofd van de *Openbare School* - andere scholen had Diemen nog niet - de heer Doesburg de la Nooy. Het werd zo'n geweldig feest, mede door de toen nog revolutionaire draaimolen en de poffertjeskraam, dat besloten werd voortaan elk jaar zo'n feest te organiseren. Het comité, waarvan het bestuur altijd bestond uit Diemense notablen, heeft de traditie 46 jaar in leven gehouden met twee onderbrekingen: de periode 1914-'18 en de periode 1940-'45.

Het moeten buitengewoon gezellige feesten zijn geweest. Vechtpartijen, zoals die in omliggende dorpen regelmatig uitbraken tijdens feesten, kwamen in Diemen nauwelijks voor. Om de kosten te drukken werd de datum al snel verschoven naar 1 september, waardoor het feest mooi aansloot bij het landbouwfeest van de *Hollandse Maatschappij van Landbouw*. Rond 1910 kwam daar nog een derde dag bij, en die feestweek is blijven bestaan tot in de jaren '70.

Olifanten

Daarnaast organiseerde het *Oranjecomité* nog tal van andere oranjefeesten, zoals in 1913 de onafhankelijkheidsfeesten, toen tijdens het feest plotseling zo'n hevige storm opstak, dat alle tenten instortten. Het mocht de pret niet drukken. Het zilveren jubileum van de koningin in 1923 werd gevierd met een tableau voorstellend de geschiedenis van het Oranjehuis en een allegorische optocht waar meer dan 30 verenigingen aan meededen, plus een aantal van het circus geleende olifanten. Ook de geboorte van Juliana en later haar verloving en huwelijk werden uitgebreid gevierd. Elke burgemeester was nauw betrokken bij de organisatie en de uitvoering van de feesten.

De in 1938 net geïnstalleerde burgemeester jhr. L.E. de Geer van Oudegein, vestigde meteen zijn reputatie door zowel de zwem- als de wielervedstrijden tussen de gemeenteraad en de feestcommissie te winnen.

In 1902 werd de inmiddels tot burgemeester benoemde jhr. Bicker opgevolgd door J. Teer, het nieuwe hoofd van de *Openbare School*. Hij was 30 jaar lang het zeer populaire gezicht van de vereniging, bijgestaan door dames en heren met bekende Diemense namen als Diepgrond, Jansen, Kaskens, Saan en Zaal.

Boven: Tijdens de viering van de inhuldiging van koningin Wilhelmina op 6 september 1898 was het ook groot feest in Diemen. Voor de kinderen werden er spelletjes georganiseerd.

Geheel boven: Er werd druk gevlagd op de Prins Hendrikkade (foto's N. de Bruijn, Diemerbrug, coll. HKD).

Ter gelegenheid van de geboorte van prinses Juliana op 30 april 1909 werd in Diemen een historische optocht georganiseerd. Hier de doortocht langs de Muiderstraatweg richting Ouderkerkerlaan (foto coll. GAD).

Oranje Vereniging Diemen

De heer Teer werd in 1934 opgevolgd door J. Havekotte. Tezamen met J.A. Grobbée en W.H. Martens, respectievelijk secretaris en penningmeester, organiseerde hij in 1945 voor het eerst weer de kinderfeesten, geholpen door een comité van klinkende Diemense namen, onder wie Willem Roest en Chris Bredschneyder. In dat jaar werd besloten het *Oranje comité* om te vormen tot de *Oranje Vereniging Diemen* (OVD). Deze vereniging heeft altijd brede steun genoten onder de Diemense bevolking. Tot ver in de jaren zestig had ze over de 1000 leden.

De vereniging ging in 1946 aan de slag met het organiseren van feestweken met als leidraad de "Handleiding voor het organiseren van Volkskinderfeesten", een handig boekje met tips voor het opzetten van een keur van inmiddels lang vergeten kinderspelen en het uitzetten van speelvelden en kermisterreinen. Vier dagen lang waren er feesten voor de kinderen, met spelen als balschuiven, wortelhappen en krabbenloop. Voor de volwassenen waren er activiteiten als hindernisfietsen, kruiwagenraces, zwem-, roei- en viswedstrijden en ringsteken met paard. Voor alle leeftijden waren er bovendien uiteraard veel wedstrijden waarbij het nat worden van de tegenstander de grootste attractie was, met name dwielspel, kussenknuppelen, tobbesteken en sleuteltrekken. De feestweek werd altijd geopend met een toespraak van de burgemeester, een kinderoptocht en een concert, waarbij de gezamenlijke muziek- en zangverenigingen een keur van liederen - die nu alleen nog deel uitmaken van het repertoire van shantykoren - ten gehore brachten. Het feest werd afgesloten met een groot bal. Gedurende de hele week was er kermis. Voor het dubbelfeest in 1948: het 50-jarig regeringsjubileum van koningin

Koninginnefeest voor kinderen in 1937 (foto's coll. fam. Bredschneyder).

Wilhelmina en de kroning van koningin Juliana werd extra groot uitgepakt met een feest dat duurde van 28 augustus tot en met 7 september.

Samenwerking

Diemen was na de oorlog stevig verzuild, maar bij dit soort feesten werd altijd uitstekend samengewerkt door het zorgvuldig uit alle gezindten samengestelde bestuur, en alle medewerking verlenende organisaties. Ingedeeld naar leeftijd, streden de kinderen van de verschillende scholen met en tegen elkaar. De harmoniekorpsen en de muziek- en zangverenigingen traden samen op. De eerste dag was altijd Kinderdag. Deze dag begon met een optocht waar alle Diemense schoolkinderen aan meededen onder begeleiding van de *Diemer Harmonie*, met Manus Olie (Manus van Es, de olieman) aan het hoofd van de stoet, stram marcherend, het vaandel stevig in zijn handen geklemd. Vervolgens waren er dan spelen tot laat in de middag. De dag werd besloten met een lampionnoptocht. Bep Roest herinnert zich dat alle kinderen consumptiebonnen kregen uitgereikt waarmee ze een sinaasappel, een ijsje en een portie poffertjes konden halen. Bij Dineke Groen en Gerard Baars leven vooral de herinneringen aan de vrijkaartjes voor de kermis die alle schoolkinderen kregen.

Op de Volwassenendag kon men zijn behendigheid tonen tijdens allerlei spelen en wedstrijden zoals de kinderwagenrace voor huismoeders of de kruiwagenrace voor paren. Dineke Groen vertelt schaterend hoe niemand minder dan de groepscommandant van de *Rijkspolitie*, Henk Bouman, met kruiwagen en al werd omgekieperd door zijn vrouw, waarna ze zonder kruiwagen verder rende. De firma *Kaskens* leverde altijd de geluidsinstallatie. "Die wilde ons echter nog wel eens in de steek laten in die tijd", herinnert Chris Bredschneyder jr. zich, dus de kwaliteit van het geluid liet soms te wensen over. De firma *Buitenhuis* stelde zich beschikbaar voor het bouwen van de benodigde stellages. 's Avonds waren er optredens van de *Diemer Rederijkerskamer Ons Toneel*, de *Rooms Katholieke Gemengde Zang- en Toneelvereniging IVO*, de *Christelijke Zangvereniging De Lofstem* of van *Folkclub de Draailier*.

De laatste dag was altijd voor de Landbouwfeesten met paardenraces en behendighedsfeesten als ringsteken op het losse paard, georganiseerd door de *Rijvereniging Prinses Margriet*. Die feesten werden gehouden op het achter de boerderij van Staal gelegen land schuin tegenover het gemeentelijke sportterrein aan de Ouderkerkerlaan, waar de officiële wedstrijden werden gehouden. "Als de paarden over de veengrond draafden, dan zag je de grond helemaal golven". De feestweek werd meestal afgesloten met een oranjebal bij *Hotel De Kroon* aan de Muiderstraatweg, en na het bal nog een groot vuurwerk. Die

balavonden waren dé gelegenheid voor de Diemense jeugd om elkaar te ontmoeten. Menig Diemens huwelijk vindt daar zijn oorsprong. De kermis werd opgezet op het terrein van het sportterrein annex ijsbaan aan de Ouderkerkerlaan.

Koninginnedag, bevrijdingsdag én oranjefeesten

Hoewel er ongetwijfeld oranjefeesten geweest zijn in de periode 1949-53 (op 30 april, 5 mei en in de eerste week van september) zijn daar geen gegevens over te vinden. Vanaf 1954 zijn er echter weer programmaboekjes. Er hadden inmiddels wat bestuurswisselingen plaatsgevonden. Willem Roest was voorzitter geworden met Chris Bredschneyder als tweede voorzitter. Koninginnedag werd inmiddels gevierd op 30 april met 's morgens een aubade door alle schoolkinderen aan de burgemeester en daarna de gebruikelijke optochten en de vrijmarkt. Ook 5 mei werd altijd uitbundig gevierd. Het tweede lustrum werd georganiseerd bij de firma *Saan*, die toen nog aan de Muiderstraatweg gevestigd was, met onder andere een prachtige optocht, voorstellende de intocht van de Canadezen. Maar de oranjefeesten werden nog steeds in de eerste week van september gehouden. Dat sloot mooi aan bij de aanvang van het schooljaar, waardoor men ook de beschikking had over het onderwijzend personeel, waarvan vanzelfsprekend werd aangenomen dat ze de helpende hand boden. Bovendien was het weer meestal goed rond die tijd. Hoewel, voor 1954 ging dat niet op, blijkt uit het voorwoord van voorzitter Willem Roest. In dat jaar viel zoveel regen dat het sportterrein onbruikbaar was vanwege het vele water.

Het einde van een era

Willem Roest, die zijn handen vol had aan onder andere de *Diemer Courant*, droeg de voorzittersshamer in 1956 over aan Chris Bredschneyder, hoofd van de *Prinses Margrietschool* en actief in een groot aantal andere verenigingen. Hij was een man die groot respect genoot. "Mijn vader nam zijn hoed voor hem af", herinnert Wil Pouw zich, "dat wilde wat zeggen, hoor".

"Vanaf die tijd werden ook de kinderen Bredschneyder ingeschakeld bij de werkzaamheden, zoals het ophalen van de contributie", vertelt Chris jr. Het was zijn taak 's morgens in alle vroegte door heel Diemen te fietsen om de namen te noteren van iedereen die de vlag had uithangen omdat ieder jaar onder de 'vlaggers' een taart werd verloot. Hij organiseerde spelen en hij hielp de heer Offereins, toenmalig brandpreventieambtenaar, bij het uitzetten van het kermisterrein en het toewijzen van de plaatsen aan de kermisexploitanten.

Uit alle verhalen die ik hoor, komt een beeld naar voren van een tijd waarin een ieder elkaar kende en met elkaar optrok

Foto's coll. fam. Bredschneyder.

Groot was de deelname aan het Oranjefeest in 1948. Hier de doortocht van de kinderoptocht op de Muiderstraatweg, ter hoogte van de woningen de 'Zeven Wonderen' (foto's coll. fam Bredschneyder).

en waarin de oranje feesten het jaarlijks hoogtepunt vormden voor iedereen, ongeacht afkomst of gezindte. Toch kwam eind jaren '60 langzamerhand de klade erin. Het werd steeds moeilijker nieuwe bestuursleden te vinden, en de belangstelling voor de spelen nam af. In 1972 besloot de *Oranje Vereniging Diemen* uiteindelijk zichzelf op te heffen. Haar taken werden overgenomen door de *Algemene Schakel Vereniging Diemen* (ASV Diemen), die op kleinere schaal koninginnedag bleef organiseren op 30 april, meestal op het terrein van *De Schakel*, een enkele keer in het winkelcentrum. Voor het regeringsjubileum van Juliana op 5 september 1973 werd een zeskamp georganiseerd onder leiding van Ton van Maaren, die zulke evenementen ook voor de NCRV organiseerde. In 1976 werd besloten ook weer een manifestatie in september te gaan organiseren. Het werd een kramenmarkt waarop alle Diemense verenigingen zich konden presenteren. Deze markt kreeg de naam "Santenkraam". Wijk 3 in Diemen Zuid I had een enthousiaste wijkvereniging die nog een paar keer een oranjedag heeft georganiseerd. Voor het laatst in 1984. Ook de ASV Diemen kreeg te maken met een steeds verder teruglopende belangstelling. In 1995 werd

daarom besloten geen koninginnedag meer te vieren. En zo is het fenomeen oranje feest een stille dood gestorven. Maar, in 1982 besloot een aantal ambtenaren van de gemeente Diemen om *Santenkraam* wat meer inhoud te geven. Hieruit vloeide de oprichting van de *Stichting Diemer Festijn* voort, en dankzij deze stichting heeft Diemen sinds 1983 weer een feestweek in september.

Lintjes

De heren Roest en Bredschneyder hebben allebei een eremedaille gekregen voor hun grote verdiensten voor de gemeente Diemen, waarvan het werk voor de *Oranje Vereniging Diemen* maar een klein onderdeel was. Willem Roest kreeg in 1976 de Eremedaille in de Orde van Oranje Nassau. Chris Bredschneyder werd in 1977 benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje Nassau.

Geraadpleegde bronnen

- **Battenberg, J** en **E.C. Melchior**: *Handleiding voor het organiseren van Volkskinderspelen*, Deventer, z.j. (1946).
- *Jubileumboek Algemene Schakelvereniging*, Algemene Speeltuinvereniging, Diemen 2003.
- *Officiële Feestgids van de Oranje feesten te Diemen*, Oranje Vereniging Diemen, 1946 t/m 1959.

De auteur is veel dank verschuldigd aan Nico van Groenestein en Nico Broodbakker van het Saan Museum, mevrouw Bredschneyder, Chris Bredschneyder jr. en Diny van Zalingen voor het beschikbaar stellen van het hierbij afgebeelde unieke beeldmateriaal.

Veel kinderen vierden op 31 augustus 1946 Koninginnedag op het gemeentelijke sportterrein aan de Ouderkerkerlaan. Rond de bokkenwagen zien we vlnr.: Hanna Spelt met haar kleine zusje Bep Spelt, Henk Pluim, Tinie Spelt, Dinie Pluim en Henk Pluim (foto Diny van Zalingen).

EEN 'AMSTERDAMSCH LUNAPARK' AAN DE JAN BERTSSTRAAT

“Heel Diemen liep met teddyberen”

Ellen van Meurs

Gedurende de zomermaanden van 1931 en 1932 zwierden op het weiland achter de *Nieuwe Buurt* de zweefmolens en carrousels in de rondte, klom de achtbaan omhoog, kon men schieten, ringwerpen, paardrijden en nog veel meer. Muziek kwam van alle kanten uit elektrische draaiorgels en er was ook een orkest waarbij in het weekend tot laat in de avond gedanst werd. Hoewel het nu al 75 jaar geleden is, weten de mensen die het nog kunnen navertellen, er nog alles van. Het heeft een onuitwisbare indruk gemaakt.

Amerika

Het fenomeen 'lunapark' kwam overwaaien uit de Verenigde Staten. Daar was op Coney Island, langs de kust bij Brooklyn, New York, een attractiepark gevestigd dat vanwege zijn verlichting *Luna Park* ('luna' is Latijn voor 'maan') genoemd werd. Door de uitvinding van elektriciteit werden kaarsen, olie- en gaslampen geleidelijk vervangen door elektrisch licht en ook wat de attracties zelf betreft was er veel meer mogelijk.

In vroeger eeuwen waren er alleen een tol en schommel om zich mee te vermaken. De draaimolen ontstond door een tol met daarop kruisbalken waaraan touwen waren bevestigd. Hiermee trokken mensen zichzelf in het rond tot ze gingen zwieren. Rond 1700 duwden paarden de balken en zaten de mensen op banken op een plateau. Met de komst van stoom werden de banken vervangen door houten paarden.

Allerlei draaimolens en carrousels hadden vaak een Duitse oorsprong en de voorloper van de botsautootjes, *the Skooter Autodrome*, alsmede de achtbaan, een Amerikaanse. Daar stond ook de *Spillmanfabriek* waar veel inrichtingen geproduceerd werden.¹

Nederland

In Nederland waren de gebroeders A. en N. Hommerson en hun zwager C.M. Vermolen sinds 1928 dé organisatoren van lunaparken. Het verschil met een kermis is dat een lunapark omheind is en er toegangsgeld geheven wordt, waardoor ongewenste personen buiten blijven. Het eerste lunapark stond in Rotterdam in 1928 bij de *NENIJTO*-tentoonstelling (*Nederlandse Nijverheidstentoonstelling*).² Hun werkwijze was als volgt: de organisatoren van een bepaald evenement werd een aanzienlijk bedrag toegezegd indien ze bij de gemeente een vergunning zouden aanvragen voor het erbij betrekken van een lunapark.³

Ook in Amsterdam organiseerden ze in 1932 en 1933, op het terrein van het in 1929 afgebrande *Paleis voor Volksvlijt*, een lunapark. Van hun hand verscheen ook een boekje over hun activiteiten. Hierin komt sterk naar voren dat ze het gevoel hadden dat ze zich moesten verantwoorden voor het exploiteren van lunaparken. Het komt erop neer, dat in deze economisch slechte tijden, de gewone man even zijn zorgen opzij moest kunnen zetten met beschaafd amusement tegen een lage prijs.⁴ Een verklaring voor hun rechtvaardiging is dat er

De ingang van het Lunapark aan het einde van de Jan Bertsstraat ter hoogte van de R. Castelijnsstraat. Naast de toren stond een nar op een tableau (prentbriefkaart G. van Paddenburg ca. 1932).

vanaf de tweede helft van de negentiende eeuw van geestelijke en politieke zijde een antikermisoffensief werd gevoerd.⁵

Diemen

De geschiedenis van het Lunapark te Diemen begint op 19 december 1930 als de Amsterdammer J.H.R. Wiersma, koopman en exploitant van vermaakparken, een vergunning verleend wordt. Het is de bedoeling dat hij gedurende vijf achtereenvolgende jaren, te beginnen in 1931, in de maanden juni tot en met september (tot de 15de) een vermaakpark gaat exploiteren. Hij zal een garantiesom van f 3000,- storten in de gemeentekas als borg voor schade en garandeert de gemeente f 10.000,- vermakelijkheidsbelasting per jaar.⁶ Dit kwam de gemeente waarschijnlijk goed van pas want in 1931 werd ook het crisiscomité ter ondersteuning van de werklozen opgericht.⁷

De gemeente Diemen bepaalt dat er een vier meter hoge, ondoorzichtige, omheining moet komen en dat er zo weinig

mogelijk hinder voor de naastwonenden mag zijn. Verder mag er alleen bij uitzondering gedanst worden, mogen kinderen onder de 16 's avonds alleen onder begeleiding van een volwassene naar binnen en is de sluitingstijd 23.00 uur.

Bovendien moet er een wachtlokaal voor de politie en een eerste-hulpdienst komen en moet de exploitant meewerken als bepaalde personen door de politie weggestuurd worden "ook al is hun optreden nog niet zodanig dat verwijdering door middel van den sterken arm geboden is".⁸

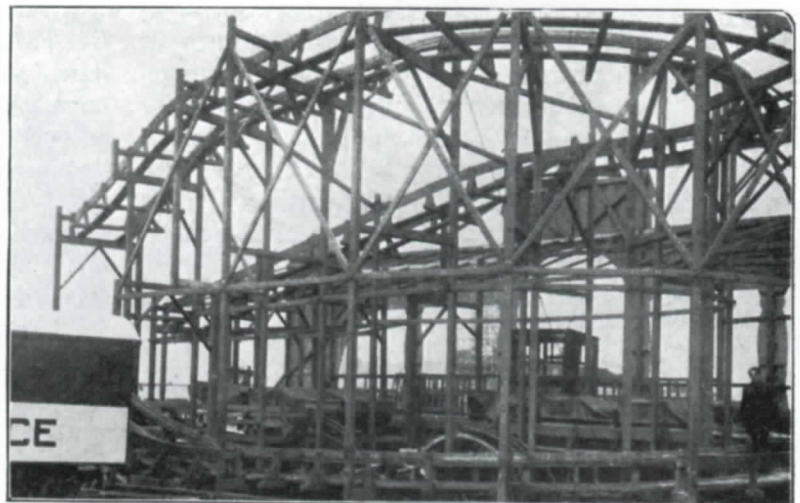
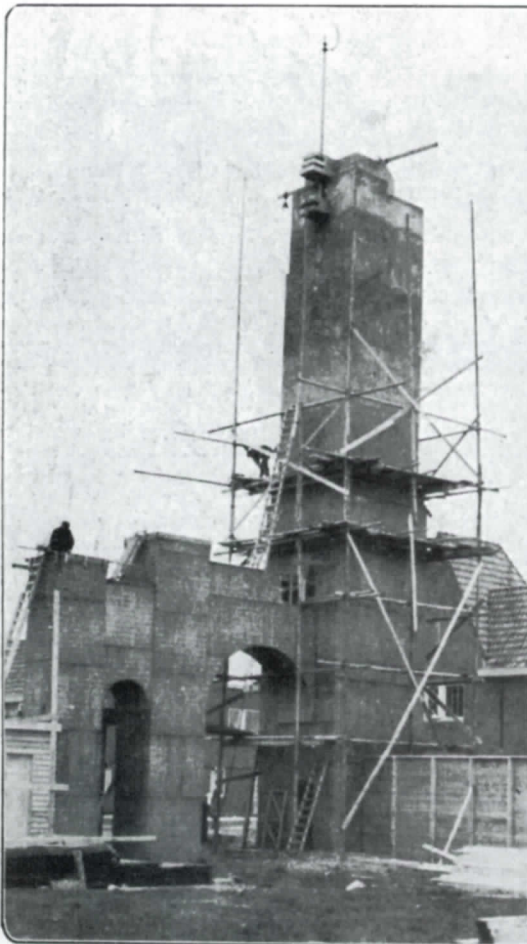
Opening

Als Wiersma uit beeld verdwijnt, krijgt A.G. Giezen uit Teteringen op 19 april 1931 vrijwel dezelfde vergunning.⁹ Er zijn wel een paar aanvullingen. Zo mogen er alleen alcoholvrije (met potlood onderstreept) dranken worden geschonken, moet er een voldoende groot parkeerterrein komen en iedere ondernemer op het park dient een eigen vergunning te hebben.

Een Lunapark te Diemen.

Binnen een dag of wat wordt te Diemen een Lunapark geopend, dat verre de verwachting zal overtreffen. Het geheel wordt geleid door den heer A. G. Giezen, die in dezen tijd van misère wat afwisseling wil brengen in de brouwerij, en waar velen een opbeuring noodig hebben, is een passend vermaak zeker zeer welkom.

prijzen zijn laag gesteld, waardoor een elk kan profiteeren. Er wordt nog hard gewerkt, opdat de opening spoedig kan plaats vinden en het publiek zal dan in dichte drommen toestroomen, om te genieten van de talrijke vermakelijkheden, die het Lunapark biedt.

Hier een drietal opnamen van het groote Luna-park te Diemen in aanbouw.

De heer Giezen heeft grootsche plannen en indien slechts een deel verwezenlijkt wordt, durven wij voorspellen, dat menigeen vele genoeglijke uurtjes slijten zal in het mooie Lunapark te Diemen. De directie beschikt over een zeer groot terrein, hetwelk gemakkelijk per bus of per stoomtram is te bereiken. De entree-

De directie stelde onzen fotograaf welwillend in de gelegenheid enkele kiekens te maken, die wij hierbij reproduceeren. Wanneer het geheel straks voltooid is, komen wij op deze aangelegenheid nader terug. Intusschen zij geconstateerd, dat de exploitatie in uitmuntende handen is van den heer Giezen.

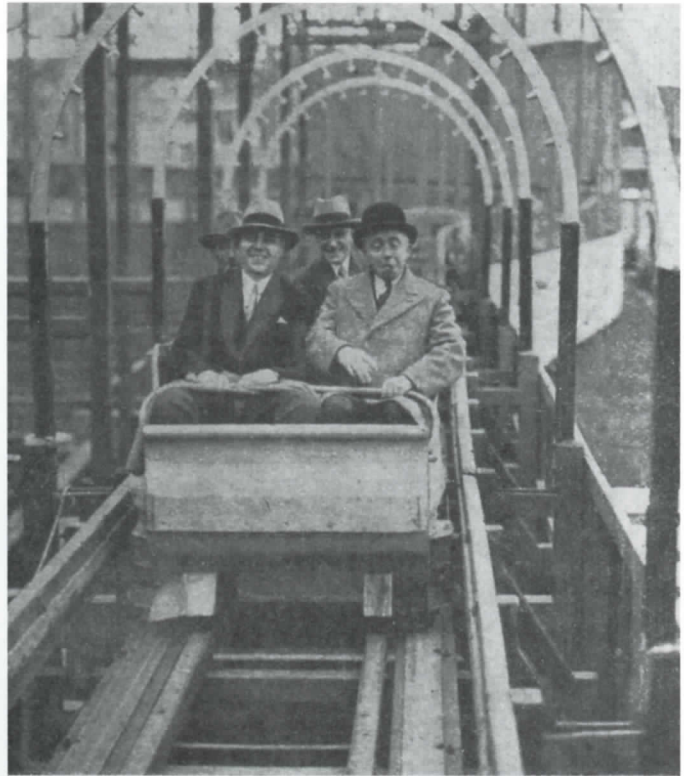
Uit: Het leven, juni 1931 (archief Carel Kaskens).

Deze worden verleend op 15 juli 1931. Dus op die datum of kort daarna zal het *Lunapark* geopend zijn. Dit gebeurde door een ritje in de achtbaan door de burgemeester van Diemen, mr. A.J. de Wolff en wethouder C.H.J. Westerbeek.¹⁰ Giezen hield kantoor naast de ingang van het Lunapark en woonde tijdelijk aan de Hartveldseweg 49.

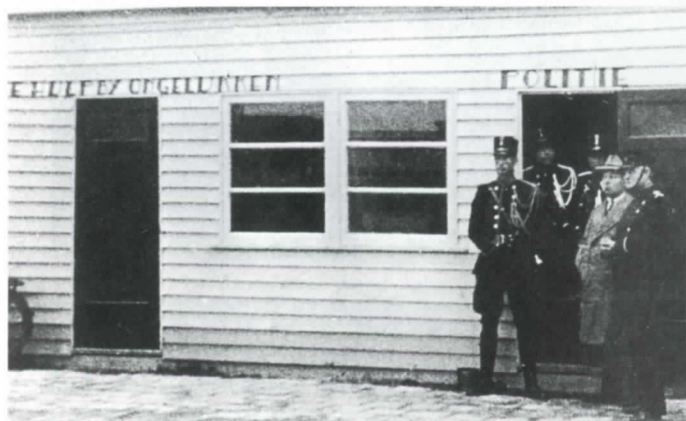
Attracties

Onder de attracties die neerstreken in Diemen waren verscheidene carrousels en draaimolens, de himalayabergbaan, een autoscooter, een reuzenrad, een spiegellachhuis, een vlooientheater, vliegerbommensporten, een luchtschommel, een schiettent, een sensatiebaan (waarschijnlijk een spookhuis), een hoelawerptent, een dwaaltuin, een steile wandrace, een hippodrome (renbaan voor paarden), een ponybaan en een achtbaan. Voor de inwendige mens waren er verschillende consumptiegelegenheden, waaronder een nougatpaviljoen en de poffertjeskraam van Victor Consael. Giezen zelf beheerde het cocktailpalace met diverse attracties, waaronder de cakewalk (bewegende transportbanden, loopbruggen en glijbanen). Ook was hier plaats voor een orkest en vermoedelijk zal er ook de dancing geweest zijn.

Naast bekende kermislui (Gigengack met een zweefcarrousel, Vermeulen met een schiettent, de gebroeders Janvier met een golf- en vlindercarrousel, Benner met de himalayabergbaan, Bakker met een hoelawerptent, Bob Carew met zijn steile wandrace) waren er ook exploitanten uit Diemen. Zo waren er de heren Kelsenberg en Hoogland met consumptiegelegenheden en de heer Koerd, die werkte bij de manege en ponybaan van L.C. Arens.¹¹

Tijdens de opening van het Lunapark in juli 1931 maakten burgemeester mr. A.J. de Wolff (rechts) en wethouder C.H.J. Westerbeek (links) een testrit in de achtbaan. Een van de medepassagiers is vermoedelijk Lou Benner, eigenaar van de achtbaan.

Het wachtlokaal van de politie en de eerste-hulp post op het terrein van het Lunapark.

Mevrouw A. Mast-van den Hengel (1920) herinnert zich dat Louis Beekveld, een echte Diemenaar, er stond met zijn 'Kop van Jut'. Zijn vrouw had een snoepkraam en zij lagen met hun schip langs de Muiderstraatweg.

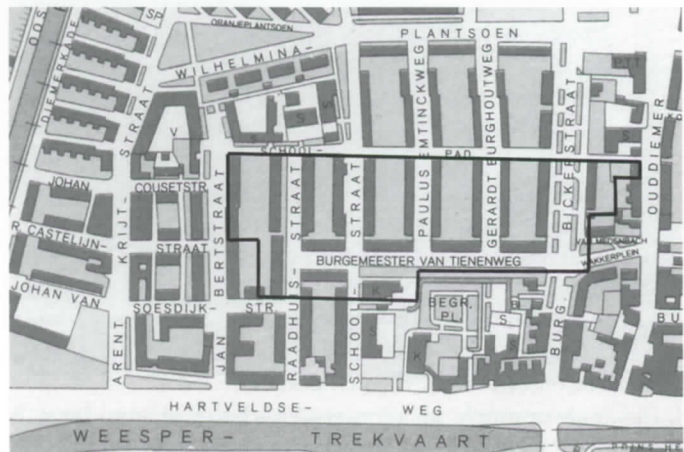
Jut heeft echt bestaan. In 1875 werd Hendrik Jut ontmaskerd als pleger van een roofmoord op een dame en haar dienstmaagd. Hij kreeg levenslang en niet de doodstraf omdat deze pas, in 1870, was afgeschaft. Een kermisman kwam op het idee om de onvrede hierover bij de bevolking te kanaliseren door het ontwerpen van een slagmachine.¹²

Mevrouw Mast woonde in het buurtje *Klein Merwede* bij de oude spoorbrug over het Merwedekanaal, nu Amsterdam-Rijnkanaal, en mocht op een druilerige woensdagmiddag, onder begelei-

ding van haar vijf jaar oudere broer, naar het Lunapark. Het was vijf kilometer lopen en de entree kostte 10 cent.

Zij bezochten de waarzegster, het spookhuis en het vlooientheater (entree 15 cent voor kinderen). Aan een ronde tafel, onder een warme lamp, zat de vlooiendresseur die de mensenvlooiën (bruin met een scherpe punt) uit een kistje met watten haalde. Met een pincet deed hij ze een zilveren tuigje om en spande ze voor een koetsje of sleetje. Er waren ook danseresjes en, begeleid door muziek, vertoonden ze hun kunstjes. Af en toe gaf de dresseur een klap onder de tafel om te suggereren dat ze echt luisterden.

Het meest onder de indruk was mevrouw Mast echter van de binnenkant van de onderarm van de dresseur: "Zo'n kleur had ie" en ze wijst naar een donkerblauwe kaarsenhouder. Na de

De locatie van het Diemense Lunapark, geprojecteerd op een plattegrond van Diemen uit 1960.

Het Amsterdamsche „Lunapark” geopend!

Amsterdam heeft nu zijn Lunapark: de poorten zijn open en 't publiek stroomt binnen! Zelfs B. en W. van Diemen waren er bij de opening (inzet links) en het was er deze week een gezellige, prettige boel, die vele nare zorgen deed op zij zetten!

voorstelling doken de vlooiën met hun kop in de arm en zogen zich vol aan het bloed van de dresseur. Thuisgekomen moest de kleding gelijk in de was want er ontsnapten er altijd wel een paar. Mevrouw Mast: "Nu worden hoge prijzen betaald voor die beestjes want ze zijn nergens meer te krijgen".

Mevrouw Rie Vervetjes (1921) weet nog dat haar moeder graag naar het Lunapark ging en ook een keer met een beer of een doos chocola thuiskwam. Haar favoriete spel bestond uit vliegtuigjes die in de rondte vlogen en, als je op een knop drukte, met een naald op een witte kaart met cijfers van 1 tot 10 moesten landen.

De heer D.J. Pels (1920) uit de Watergraafsmeer ging lopend naar Diemen en was met name onder de indruk van de grootte van het terrein en de paarden en pony's.

J. Hekkenberg mocht als veertienjarige bij de boeren de paarden voor het Lunapark ophalen. Als beloning kreeg hij een vrijkaartje. Hij weet nog dat in de winter alleen het cocktailpalace geopend bleef.

Uit: Het leven, 25 juli 1931 (coll. Gemeentearchief Amsterdam).

Gerrit Smit (1916) heeft buitengewoon mooie herinneringen aan de zomer van 1931. Een stuk weiland van boer Pappot in Diemen-Zuid zou gaan dienen als voetbalveld voor de op 16 juli 1931 opgerichte voetbalvereniging D.V.A.V. Een sloot, dwars over het terrein, moest worden gedempt en tussen het afval van het Lunapark, wat daarin werd gestort, zat gelukkigigwijs een grote rol toegangkaartjes. Uiteraard maakte hij daar samen met zijn vriend Rijk Hoogland dankbaar gebruik van. De zomer was immers lang en op vakantie gaan was er niet bij in de jaren dertig. Hij herinnert zich dat je bij de schiettent beren kon winnen. Gerrit Smit: "Heel Diemen liep met teddyberen!"

Frits Reurekas was vijf toen hij het Lunapark bezocht. Het mooiste vond hij de 'dodenrit' van Bob Carew. Tegen de steile binnenkant van een grote houten ton reed hij, dankzij midelpuntvliedende krachten, zijn rondjes op een motor, onder-

wij zijn kunstjes vertonend. Van ouderen heeft hij later nog gehoord dat op vrijdag- en zaterdagavond veel jongelui uit Amsterdam kwamen. De jongens droegen dan een strooien hoedje. Een speciale attractie was te vinden bij de cakewalk. Daar stond bij een loopbrug een soort wan, waar lucht doorheen werd geblazen, waardoor de rokken van de dames opwaaiden bij het passeren.

Diverse herinneringen aan een bezoek aan het Lunapark. De foto's in de automobiel werden gemaakt door fotograaf A. Versichel.

Brand

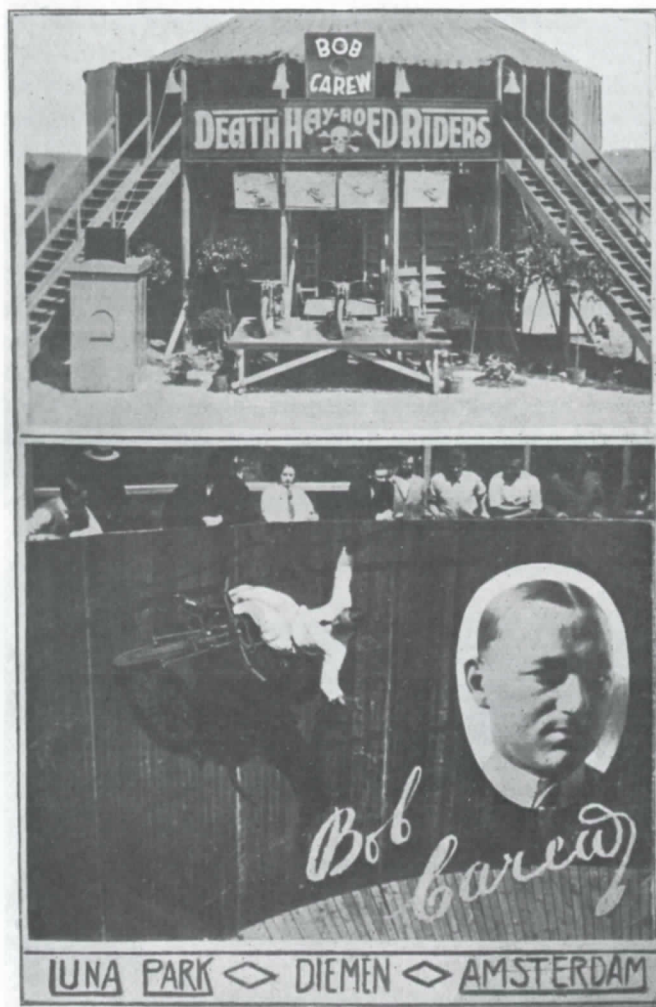
Het was de bedoeling dat het *Lunapark* gecombineerd zou worden met liefdadigheidsloterijen en een tentoonstelling. In 1931 was daar nog niets van gekomen maar op 15 juni 1932 kreeg Giezen een vergunning voor het bouwen van een diorama (schildering op doorzichtig materiaal) en een tijdelijke houten tentoonstellingshal voor een reclametentoonstelling. De plannen voor een koloniale tentoonstelling waren toen al in het water gevallen. De ingang van de hal was gepland aan de Ouddiemerlaan (zie afbeeldingen achterzijde omslag).

Op zaterdagavond 23 juli 1932 gebeurde er echter iets vervelends. Op het *Lunapark* werd vuurwerk afgestoken en een vuurpijl belandde in de hooiberg van de boerderij van N. Kersbergen aan de Ouddiemerlaan (ongeveer tegenover de huidige winkel *Next*). Het vuur greep zeer snel om zich heen en legde de boerderij volledig in de as. Zelfs de volgende dag moest er nog nageblust worden.¹³ Bewoners van de Ouddiemerlaan en ook het bestuur van de *School met den Bijbel* aldaar waren bang voor een herhaling en wilden betere brandblusapparatuur. Ook hun uitzicht werd bedorven door de hal in aanbouw.¹⁴

Schulden

Ondertussen zat de gemeente Giezen op z'n hielen vanwege achterstallige (vermakelijkheids)belasting en premies. Op 27 augustus 1931 hadden namelijk twee rijksveldwachters geconstateerd dat in het vlooientheater de verordening op de vermakelijkheidsbelasting werd overtreden. De door Giezen gestorte waarborgsom van f 3000,- bood uitkomst.

In augustus 1932 waren de schulden alweer opgelopen tot f 10.000,-. De gemeente nam het cocktailpalace van Giezen over in eigendom, alhoewel dit gebeurde zonder de gebruikte

Reclame-prentbriefkaart van de Amerikaanse steilewand-acrobaat Bob Carew. Samen met zijn partner presenteerde hij met Indian motorfietsen zijn "Wall of Death". De 'dodenrit' was een van de spannendste attracties op het Diemense Lunapark.

Een leuke attractie voor kinderen was het spiegellachhuis (publicatie 1931, archief Carel Kaskens).

lijke formaliteiten, want de chef van de financiële afdeling zou het gemeenteraadsbesluit om het cocktailpalace aan een andere ondernemer in gebruik te geven "niet met droge ogen aan de goedkeuring van Gedeputeerde Staten kunnen voorleggen".¹⁵ Ook de gemeente 's-Hertogenbosch had nog een schuldvordering ten laste van Giezen. Hij reageerde niet op tijd met als gevolg dat deze gemeente schreef, zijn faillissement te zullen gaan aanvragen.¹⁶ In september werden in de liefdadigheidshal nog wel loterijen met een 'rad van avontuur' gehouden maar de attracties hielden het een voor een voor gezien en vertrokken uit Diemen. Dat was een grote tegenstelling met het jaar daarvoor, toen de openstelling van het *Lunapark* wegens succes verlengd werd tot in oktober.

Tentoonstelling

In het voorjaar van 1933 wilde Giezen nog een poging wagen om een tentoonstelling te organiseren maar hij kreeg het financieel niet rond. Hij stond bekend als een eerlijk man die het beste voorhad met zijn pachters maar helaas teveel hooi op zijn vork had genomen. Een lunapark kon hij wel organiseren maar een tentoonstelling blijkbaar niet. Ook deelde hij in 1932 met kwistige hand vrijbiljetten uit.

In mei 1933 raakte Giezen overspannen en vertrok "voor her-

stel van zijn geestkracht" enige dagen naar buiten. Dit is het laatste wat van hem werd vernomen.¹⁷

De gemeente betreurde de gang van zaken. Het *Lunapark* was voor de gemeente van financieel levensbelang, het schepte werkgelegenheid, en een mooie tentoonstelling was goed voor het prestige van de gemeente Diemen. De inkomsten aan vermakelijkheidsbelasting bedroegen in 1931 f 20.826.43, bij 185.000 betalende bezoekers, en in 1932 f 21.739.23, bij ruim 127.000 betalende bezoekers.¹⁸

Het einde

Toen verscheen bouwkundige en makelaar G. Krélage op het toneel. Hij wilde de terreinen en opstallen kopen en het *Lunapark* voortzetten, maar had daarvoor wel een hypotheek van f 100.000,- van de gemeente nodig. Over de waarde van het lunaparkterrein en de voor drievierde deel afgebouwde tentoonstellingshal ontstond onenigheid tussen een wethouder en een raadslid. Niet alleen politieke maar ook persoonlijke motieven speelden hierbij een rol. Het gemeenteraadslid wist in vele raadsvergaderingen "zeer grievende en beleedigende dingen aan het adres van de Wethouders in zijn betoog in te vlechten".¹⁹ Ook anderen maakten bezwaar tegen de hypotheekverstrekking en voortzetting van het *Lunapark* en meenden dat de wethouder er ook persoonlijk belang bij had.²⁰ Omdat de tijd ondertussen verstreek en Krélage geen tijd meer had om voorbereidingen te treffen voor het seizoen van 1933, trok hij zijn hypotheekaanvraag in. Daarmee was het helaas afgelopen met de pret in Diemen, het onvergetelijke *Lunapark* was van de baan.

In augustus kocht de compagnon van Giezen, J. Janvier, het cocktailpalace terug en nam het mee uit Diemen, samen met zijn stoomcarrousel. Ook probeerde de gemeente nog een belastingschuld van f 1070,- te vereffenen bij de broer van J. Janvier, mr. H.M. Janvier. Tenslotte werd de tentoonstellingshal gesloopt.²¹

Al in de jaren dertig werden de attracties van lunaparken vanwege klachten over geluidsoverlast, die overigens ook in Diemen te horen waren, steeds meer in een hal geplaatst, "mixture palace" genaamd.²² De cakewalk kreeg de naam "Lunapark".

Amsterdam etc.) aan burgemeester de Wolff, 13 mei 1933.

18. Idem, brief B&W Diemen, aan Gedeputeerde Staten Noord-Holland, z.d.

19. Idem, brief gemeentesecretaris Diemen aan Gedeputeerde Staten Noord-Holland, z.d.

20. Idem, brieven van F. Meima namens Anti-Revolutionaire Kiesvereniging Nederland en Oranje aan Gedeputeerde Staten Noord-Holland, 16 en 18 mei 1933.

21. Idem, brief advocaat Frenkel uit Amsterdam aan B&W Diemen, 9 augustus 1933; Idem, brief B&W Diemen aan mr. H.M. Janvier, z.d.

22. Hommerson/Vermolen z.j., p. 52 en p. 59.

Met dank aan Frits Reurekas voor het verstrekken van informatie en Carel Kaskens voor het beschikbaar stellen van beeldmateriaal uit zijn collectie.

Literatuur

- Hommerson A., N. Hommerson & C.M. Vermolen: *Attractie-bedrijven*, Gouda z.j.
- Jansen, G.H.: *Een roes van vrijheid; kermis in Nederland*, Amsterdam 1987.
- Reurekas, J.F.: *Diemen in oude ansichten 3*, Zaltbommel 1982.
- Reurekas, J.F.: *De nieuwe buurt*, in: *Historische Kring Diemen*, jrg. 2, nr. 1, 1992.
- Reurekas, J.F.: *Diemen in grootmoederstijd*, Zaltbommel 1993.
- Schaap, Theo: *Diemen na de Franse bezetting*, in: Jan Mulder, Hanna Blok & Karin van Reenen (red.): *Diemen buyten Amsterdam*, Diemen 1987, p. 152-182.
- Koppers, G.P.: *75 jaar Vrijwillige Brandweer Diemen 'In Aller Belang' 1928-2003*, Diemen 2003.

Noten

1. Hommerson/Vermolen z.j., pp. 13-16, vermoedelijk uitgegeven rond 1940.

2. Idem, p. 10.

3. Jansen 1987, p. 136.

4. Hommerson/Vermolen z.j., p. 14.

5. Jansen 1987, p. 86-88.

6. Gemeente Archief Diemen (GAD) W. Zanting, Inventaris van het archief volgens het Bloemendaalse Registratuurstelsel 1930-1938, Diemen 1999. Map 54: Verzoek J.H.R. Wiersma aan gemeente Diemen, 19 december 1930.

7. Schaap 1987, p. 170.

8. GAD, map 54: vergunning verleend aan J.H.R. Wiersma, 19 december 1930.

9. GAD, map 54: vergunning gemeente Diemen, 19 april 1931.

10. Reurekas 1993, p. 34.

11. Bekende kermisfamilies: Jansen 1987, pp. 163 en 323; Reurekas 1982, afb. 3.

12. Jansen 1987, p. 106.

13. Koppers 2003, p. 18.

14. GAD, map 54: brief G. Nagel aan de gemeenteraad Diemen met 27 medeondertekenaars, 15 augustus 1932.

15. Idem, verslag onderhoud burgemeester De Wolff met de heer Van Hooft Iddekinge, chef van de financiële afdeling, 8 augustus 1932.

16. Idem, brief der afdeling Algemene Zaken, gemeente 's-Hertogenbosch aan B & W Diemen, 2 september 1932.

17. Idem, brief N.V. Hypsos (tentoonstellings- en reclamewerken

HOE DE GEMEENTE DIEMEN HAAR MUZIEKTENTEN TELOOR LIET GAAN

Henk Teiwes

Muziektenten bestaan al enkele eeuwen. In de negentiende eeuw gaven diverse bekende componisten en orkestleiders, onder wie Johan Strauss, vele concerten in de bekendste muziektent van Europa, in het Weense Prater. Maar ook op lokaal niveau kende veel steden en ook dorpen de typische gebouwtjes in het groen waar muziekuitvoeringen werden gegeven. De architectuur van deze muziektempeltjes was van uiteenlopende aard. Deze varieerde van eenvoudig tot zeer chique. De muziekpaviljoens moesten tevens beantwoorden aan een open karakter. Beslist noodzakelijk voor de juiste uitvoering van het muziekstuk; precies zoals de componist het had bedoeld. Tevens moesten zij voldoen aan een goede akoestiek. Ook speelde daarbij een rol dat er in de wijde omtrek van zo'n muziektent geen bebouwing of begroeiing mocht zijn. Het massale luisterende publiek absorbeerde al veel van het geluid, hetgeen afbreuk deed aan de klankkleur. Vandaar dat men een grote open ring rondom de muziektent had gecreëerd, waarin het publiek zich niet mocht begeven. Doorgaans was zo'n open ruimte 15 tot 20 m breed. Op die manier 'botsten' de klanken niet tegen de toehoorders. Het concert verspreidde zich als het ware over de luisterenden heen en sloeg niet 'dood'.

Diemer Fanfarekorps

Ook in Diemen hield men zich al ruim honderd jaar geleden bezig met de vraag of er een muziektent moest komen. Op 20 maart 1897 was het *Diemer Fanfarekorps* opgericht en het bestuur daarvan wilde natuurlijk gaarne de ingestudeerde muziekstukken aan het Diemense publiek ten gehore brengen. Zo ver is na te gaan – archiefstukken ontbreken hierover – verstrekte de gemeente Diemen, medio 1901, een goedkeuring voor de bouw van een muziektent op de punt van de Sniep. De reden hiervoor had te maken met hetgeen in de aanhef is verwoord. Het publiek kon plaats nemen aan de kade van de Muidertrekvaart en de Keulsche Vaart. Op die manier zou de muziek zich zonder belemmeringen beter tot zijn recht

Boven: De eerste Diemense muziektent stond op het uiterste puntje van de Sniep bij de splitsing van de Keulsche en Muidertrekvaart. Het gebouw aan de Muiderstraatweg was van de Coöperatieve Vereeniging 'Ons Voordeel'. De foto werd vermoedelijk in 1901 gemaakt tijdens de feestelijke in gebruikname van de muziektent door het Diemer Fanfarekorps (foto coll. GAD).

Geheel boven: De Weespertrekvaart (Keulsche Vaart) met de muziektent. Rechts zien we de Prins Hendrikkade (foto ca. 1903, coll. Hans Goedhart).

Een historische fotoprentbriefkaart foto uit ca. 1901 van Diemerbrug (nog met de oude klapbrug), gezien naar het noordwesten. Geheel links de muziektent op de Sniep, de bebouwing aan de Prins Hendrikkade met daarachter de Hervormde Kerk. Het uitgelopen volk op de Muiderstraatweg kijkt belangstellend naar de verrichtingen van de fotograaf (coll. Hans Goedhart).

komen. De tent was kleinschalig; van een simpele architectuur, en bood plaats aan ongeveer 20 blazers. Die werden door middel van roeiboortjes vanaf de Prins Hendrikkade naar de Sniep overgezet. Gedurende vele jaren werden in deze tent concerten gegeven, met als hoogtepunt een buitengewoon concert in 1906.

Diemer Harmonie

Doordat het fanfarekorps ook houten instrumenten ging gebruiken, werd in 1912 de naam van *Diemer Fanfarekorps* veranderd in *Muziekvereniging Diemer Harmonie*. Helaas is er weinig bekend over het verloop van de muziektent tijdens de jaren tien en twintig van de vorige eeuw. In ieder geval richtte het bestuur van de *Diemer Harmonie* op 10 november 1930 een verzoek aan het gemeentebestuur van Diemen voor de 'aanschaf' van een muziektent, die zou moeten komen op het gemeentelijke sportterrein aan de Ouderkerkerlaan. Op 12 december 1930 kreeg de secretaris van de *Diemer Harmonie*, de heer C. Vreken, hierop antwoord. In een raadsbesluit van 25 november 1930 was besloten de bouw van de tent tussen de Weesperstraat en de Ouderkerkerlaan goed te keuren. De tent zou, na het gereedkomen ervan, volledig eigendom blijven van de gemeente en het onderhoud zou tevens door de gemeente worden verzorgd.

Verplaatsbare muziektent

Zoals bekend, draaien ambtelijke molens langzaam. Op 20 maart 1931 richt B&W van Diemen een schrijven aan de gemeentearchitect van Eindhoven, de heer Meygink. Men verzoekt hem een kostenplaatje te maken van de door hem geconstrueerde en geprezen tent in nisvorm. Tevens wordt verzocht of de tent in de praktijk wel zal voldoen. Helaas is over diens antwoord niets bekend.

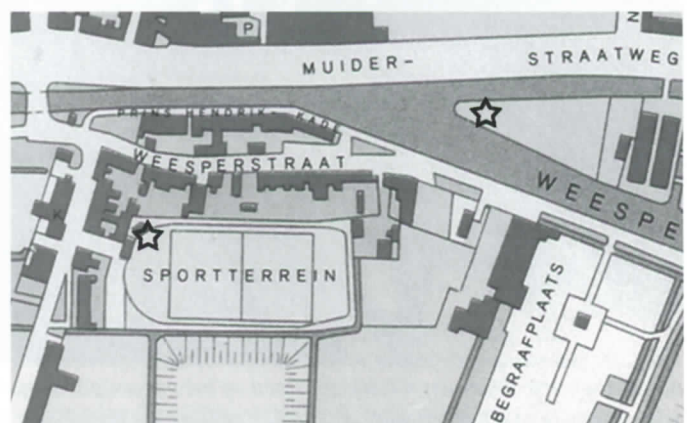
Inmiddels verstrijken de maanden. De muziektent aan de Sniep is reeds ter ziele gegaan. Hierdoor ontstaat een situatie, waarin Diemen nog altijd muziektentloos is. B&W richten op 30 juli 1931 een schrijven aan B&W van Amsterdam, waarin wordt verzocht, tegen vergoeding, gebruik te mogen maken

van een verplaatsbare muziektent. Dit ter gelegenheid van de door de *Kinderfeestcommissie* te houden koninginfeesten op 1, 2 en 3 september. Het antwoord daarop komt op 20 augustus 1931. De gemeente Amsterdam laat weten geen bezwaar te hebben tegen het in bruikleen afstaan van de verplaatsbare muziektent, maar wel onder voorwaarden:

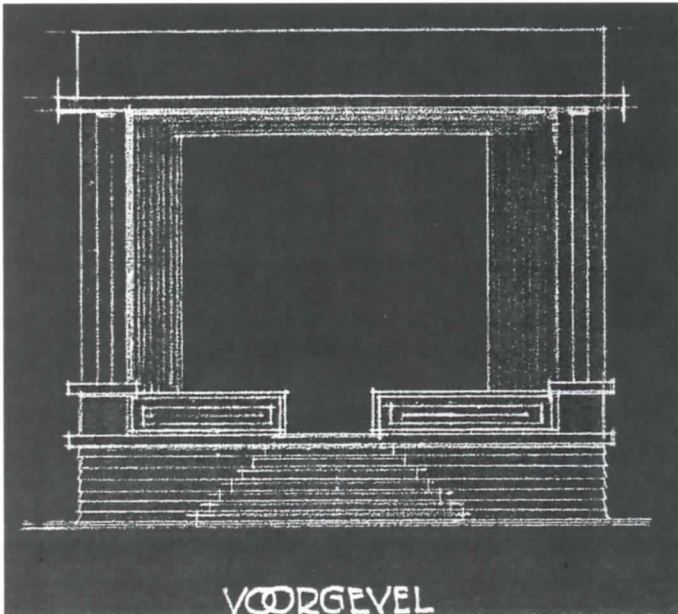
- A. Het brengen, plaatsen en weghalen der tent zal door personeel der Gemeente-Werkplaatsen van Amsterdam geschieden.
- B. Door U en voor Uw rekening zal voor bewaking der tent worden zorggedragen. De verdere behandeling dezer zaak kan geregeld worden met den Chef der Gemeente-Werkplaatsen, Van Reigersbergenstraat 6, tel. 81592, Amsterdam-West.

Dansvloer

De heer Mulder van het feestcomité richt op 26 augustus 1931 een verzoek aan B&W van Diemen, waarin hij vraagt of er in de

Plattegrond van het zuidelijke gedeelte van Diemerbrug. De oude muziektent op de Sniep en de latere muziektent op het gemeentelijke sportterrein staan aangegeven met sterren.

Ontwerptekening "Muziektent voor de Tentcommissie te Diemen" uit mei 1932 van de Diemense gemeentearchitect ir. J. de Boer (coll. GAD).

feesttent een dansvloer gelegd mag worden. Hierop wordt op 28 augustus welwillend beschikt, met dien verstande, dat die eerst na afloop van de kinderfeesten in gebruik mag worden genomen. De kosten ad f 38,07 voor het gebruik van de tent, de bewakingskosten en de eventuele toegebrachte schade moet de feestcommissie afdragen aan de gemeente Amsterdam. Er gaat bijna een jaar voorbij voordat aan gemeentearchitect ir. J. de Boer een vergunning wordt verstrekt "tot het oprichten of vernieuwen van een gebouw". Deze vergunning wordt verleend op 1 juli 1932 en behelst het volgende: "Vergunning om over-

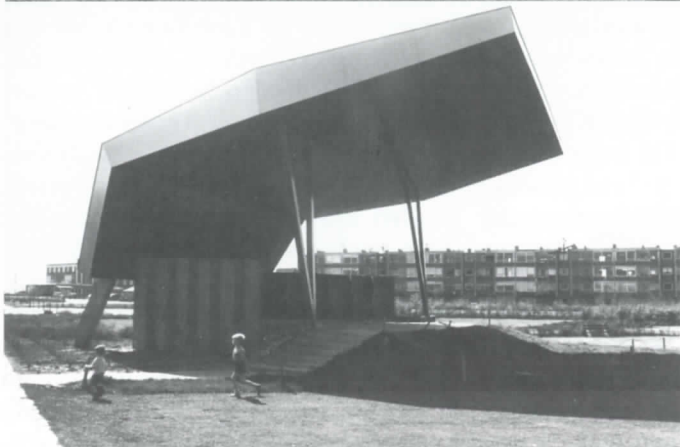
eenkomstig het bij deze vergunning behorende bouwplan en met inachtneming van de bepalingen der verordening voor deze gemeente, bedoeld in artikel 1 der Woningwet, op het terrein, gelegen aan de Ouderkerkerlaan, kadastraal bekend gemeente Diemen, sectie E, no. 145 te bouwen een houten muziektent, voor welken houtbouw de Raad in zijne vergadering van 25 November 1930 de vereischte dispensatie heeft verleend."

Bouw

Aan de hand van de bouwtekening, vervaardigd door architect De Boer, wordt in datzelfde jaar begonnen met de bouw van de muziektent. De gemeente Diemen gunt de opdracht aan de bekende Diemense aannemer Buitenhuis. Eindelijk is het dan zover en kan de nieuwe muziektent in gebruik worden genomen met een feestelijk concert van de *Diemer Harmonie*. Wel krijgt de secretaris van de *Diemer Harmonie* op 21 mei 1933 een gemeentelijk schrijven, waarin hij opgedragen wordt "bij voorkomende gevallen B&W schriftelijk in kennis te stellen met uw verlangen om gedurende een zekeren tijd de beschikking te mogen verkrijgen over de muziektent staande op het sportterrein daarbij onzerzijds de verzekering gevende dat, wanneer zulks eenigszins mogelijk is, aan uw verzoek zal worden voldaan."

De voltallige Diemer Harmonie in de houten muziektent op het gemeentelijke sportpark aan de Ouderkerkerlaan, tijdens een nationaal concours ter gelegenheid van de viering van hun 50-jarig bestaan in juni 1947 (foto coll. HKD).

De in 1965 gebouwde muziektent aan de Prins Bernhardlaan werd maar kort gebruikt. Op deze locatie staat thans de Sporthal Diemen (foto coll. HKD).

Oost-Indisch doof

Al spoedig na de ingebruikname regent het klachten, omdat de muziek niet tot zijn recht komt. Zo deugt de akoestiek niet, is het gebouw te hoog, zijn er geen zitplaatsen en is het veld te modderig nadat er hemelwater is gevallen. Vooral vrouwelijke toehoorders storen zich aan het feit dat er te weinig banken geplaatst zijn. Bovendien worden er ergerlijke vernielingen gesignaleerd. De gemeente houdt zich over deze aangelegenheid Oost-Indisch doof. Op een gegeven moment loopt het dermate de spuigaten uit, dat het bestuur van de *Diemer Harmonie* op 28 juli 1933 een brandbrief stuurt aan het college van B&W. Men geeft aan dat in het luttele jaar van bestaan, de tent veel te lijden heeft gehad. Er wordt verwezen naar de *Diemer Ijsclub* die de tent als garderobe gebruikt en deze vol met modder achterlaat. "Dit geeft geen pas. De tent heeft ca. f 1500,00 gekost en het geld is door de leden met de grootste moeite bijeengebracht. Dit kan zo langer niet doorgaan. De tent wordt gewoon afgebroken. De harp waaraan verschillende leden veel werk hebben besteed, ligt voor oud roest, verbogen en krom in de tent. De vier lampen, van 300 kaars elk, zijn stuk gegooid. De tent wordt door voet- en korfballers als kleedkamer gebruikt. De wanden en de vloer zien zwart van de modder, en ga zo maar door."

Uitvoeringen

Op 2 augustus 1933 volgt er wederom een brief, gericht aan het college. Hierin wordt verwezen naar de brief van 28 juli 1933 waarin tevens melding werd gemaakt van een door de *Diemer Harmonie* gegeven concert. Dit concert zou plaatsvinden op 2 augustus 1933, maar "aan het in orde brengen van de tent

door de gemeente", bleek niets te zijn gedaan. Op 8 augustus 1933 komt hierop een antwoord, waarin wordt gesteld, dat zowel de burgemeester als de secretaris nooit een brief hebben ontvangen. Daarmee was voor de gemeente de kous af.

Niet alleen de *Diemer Harmonie* gaf in de tent zijn concerten, maar ook de *Christelijk Gemengde Zangvereniging 'De Lofstem'* hield er diverse uitvoeringen. Veelal samen met de *Diemer Harmonie*. B&W verleende op 2 juli 1935 aan de *International Order of Good Templars, Nederlandsche Groot-Loge (Vrijmetselaars)*, toestemming om gebruik te maken voor twee bijeenkomsten in de muziektent en het sportterrein. Het probleem van de niet-geplaatste banken blijft echter bestaan...

Teloorgang

Wederom richt de heer J. Appeldooren, secretaris van de *Diemer Harmonie*, zich op 1 juni 1936 schriftelijk tot de burgemeester. Hij vraagt hierin om zitplaatsen. De burgemeester reageert nogal geprikkeld: "Ik moet er echter Uw aandacht op vestigen, dat de gemeente niet als een vasten regel de **verplichting** op zich nemen kan, om zitplaatsen voor het publiek te maken." En zo zette de teloorgang van de muziektent zich voort. Door de legering van soldaten van het Nederlandse leger tijdens de mobilisatie in 1939 verslechtert de situatie van het bouwwerk. Later tijdens de oorlogsjaren is van onderhoud aan de tent al helemaal geen sprake meer. In de wintermaanden wordt het sportterrein omgevormd tot een ijsbaan. De verkoop van allerlei zaken, zoals koffie en chocolademelk, door de uitbaters van het koek-en-zopie in de muziektent, doet ook al geen goed aan tot het instandhouden van het object. Als in de jaren zestig de plannen voor de bouw van Diemen-Zuid op tafel komen, besluit de gemeenteraad het sportterrein op te heffen en de muziektent af te laten breken.

Nieuwe hal

Als doekje voor het bloeden, besluit de gemeenteraad een nieuwe muziektent aan de Prins Bernhardlaan te laten bouwen op de locatie waar nu de *Sporthal Diemen* staat. Maar ach, deze tent heeft geen 'lang leven beschoren'. Op 2 juli 1965 neemt de *Diemer Harmonie* deze tent in gebruik met een concert. Het zal bij dit ene concert blijven dat de *Diemer Harmonie* daar presenteert. Er zijn weer problemen met de akoestiek: de woningen aan de Prins Bernhardlaan weerkaatsten de ten gehore gebrachte muziek. Tevens kan het publiek niet genoeg 'genieten' van het concert door de passerende treinen op de ringspoorbaan.

De tent verwordt tot een hangplek avant la lettre: een object waar de jeugd zich ophoudt. Het gebouw wordt in de volksmond de *V(p)ishal* genoemd. Tevens worden er regelmatig uitwerpselen aangetroffen. Als er vervolgens op deze plaats sprake is van de aanleg van een sporthal, verdwijnt daarmee de laatste muziektent van Diemen en is de historie van de Diemense muziektenten ten einde.

Geraadpleegde bronnen:

- Gerlag, Friedrich: *Musikpavillons in Wien*, Nyphenburger Verlagshandlung, München 1922.
- Krook, Wiard: *Honderd jaar 'Diemer Harmonie'*, in: *Historische Kring Diemen*, jrg. 7, nr. 2, 1997, p. 2-7.
- *Gemeente Archief Diemen*: archiefstukken nr. 63.6/1, 63.6/2, 63.6/b, 63.6/13, 100-1931, 63.6/19, 63.6/16, 63.6/17, 63.6/21, vergunning tot het oprichten of vernieuwen van een gebouw, 63.5/32, 63.5/40, 63.5/35, 63.5/50, 63.5/51, 63.5/52, 63.5/70, 63.5/72, 63.5/73, 63.5/96, 63.5/97 en 63.5/112.

DE UITSPANNING BETLEM

Wiard Krook

Gedurende vele jaren was de *Uitspanning Betlem*, die in het grensgebied van Diemen en Muiden lag, een van de spannendste en meest geheimzinnige plaatsen van Diemen. Men wist van de grote feesten en partijen die daar werden georganiseerd. Ook was het bekend dat er een exotisch bos was aangelegd. Sommige inwoners uit Diemen hadden het lustoord wel eens bezocht, maar deden er verder het stilzwijgen over.

Klein Merwede

In 1920 kochten twee Amsterdamse advocaten, de heren Edmann en Hetty, een groot terrein op de grens van Diemen en Muiden tussen de Muiderstraatweg en het Merwedekanaal (vanaf 1952 Amsterdam-Rijnkanaal genaamd), nabij de toenmalige draaibrug. Zij hadden het voornemen om het vlakke weideland aldaar te veranderen in een waar lusthof. Hiervoor importeerden ze een scala van exotische planten en bomen uit vele delen van de wereld, met name uit Zuid-Amerika. Ook werden er twee vijvers aangelegd waarvan de grootste een afmeting van 200 bij 75 m kreeg. Tevens lieten ze op het landgoed een fraai houten chalet bouwen om in te wonen. Een aantal omliggende boerderijen, onder andere boerderij *Klein Merwede*, maakte deel uit van het nieuw gecreëerde landgoed.

Uitspanning Betlem

Toen het advocatenkantoor van Edmann en Hetty failliet ging moest het landgoed worden verkocht. De boerderijen kwamen aan de pachters. Omdat er geen koper voor het resterende complex was te vinden, werd het opgesplitst. Een gedeelte

van het terrein werd aangekocht door de familie Spils uit Amsterdam die het ging inrichten als kindervakantieverblijf van de *Rooms-katholieke Gemeenschap*.¹

Verreweg het grootste deel van het bos met het chalet en de vijvers werd medio 1928 gekocht door de heer Betlem uit Amsterdam. Samen met zijn broer dreef Betlem, die bekend stond als een gewiekst zakenman, een wildhandel aan de Nieuwezijds Voorburgwal te Amsterdam.

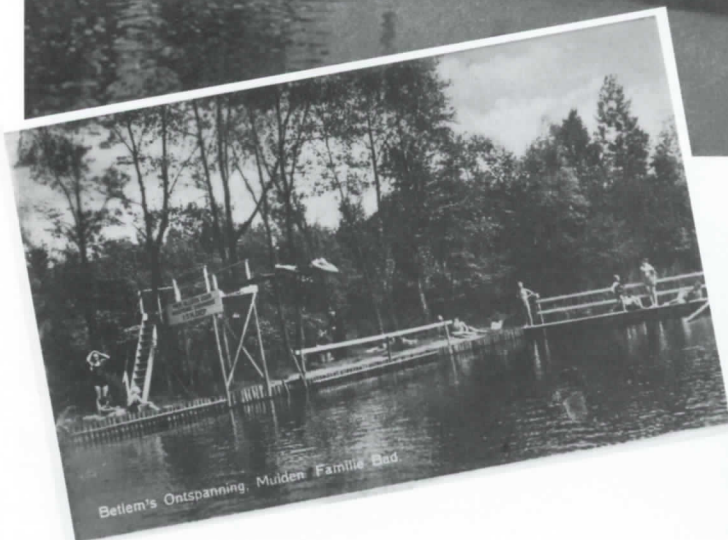
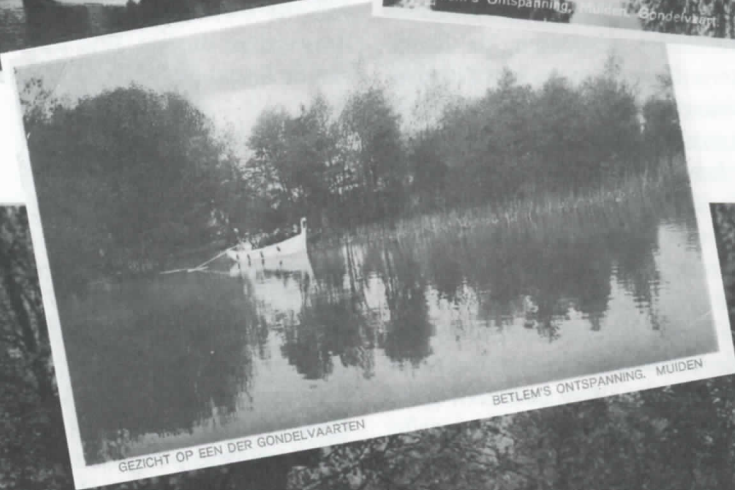
Gezien de centrale ligging van de terreinen, in de nabijheid van Amsterdam en Muiden, besloot Betlem om het landgoed te gaan inrichten tot een regionaal ontspanningsoord, speciaal voor dagjesmensen. Hij deed grote investeringen om *Uitspanning Betlem* tot een groot succes te maken. Zo werd er een hertenkamp ingericht en in de twee vijvers kon naar hertenlust worden gevestigd. Het bos met een oppervlakte van 12,5 ha bood volop gelegenheid tot het maken van wandeltochtjes en het houden van picknicks. Het oude chalet werd opgeknapt en ingericht als boswachtershuis en restaurant.

BETLEM'S ONTSPANNING. Muiderstraatweg.

Telefoon No. 22, Diemen.

Een reclame-prentbriefkaart van de 'Uitspanning Betlem' (coll. HKD).

Een verzameling foto-prentbriefkaarten van 'Betlem's Ontspanning'.
(coll. Carel Kaskens en Peter Voorhuyzen)

Venetië van het noorden

Om het allemaal nog spannender te maken kocht Betlem drie gondels voor gondelvaarten over het grote meer. De reclame-lus luidde dan ook: "Uitspanning Betlem, Venetië van het noorden".

De gondeliers waren geheel in stijl gekleed, een rood hemd, een witte broek en een witte strooien hoed op het hoofd. Een van de gondeliers was Anton Straver. In 1982 (hij was toen 71 jaar oud) werd hij door de *Diemer Courant* gevraagd naar zijn herinneringen uit die tijd.²

In het interview vertelt Straver: "We hadden een koppelriem met een tas er aan. Daar zaten de prentbriefkaarten in die we als souvenir uitdeelden. Zo'n tochtje met de gondel kostte een gulden en duurde ongeveer een uur. We voeren dan van de kleine vijver naar de grote, die door een sloot met elkaar waren verbonden. Er lagen twee bruggetjes overheen, een ophaalbruggetje aan het begin van de sloot en een stenen bruggetje aan het eind ervan. In de kleine vijver lag een eilandje dat broedplaats was voor eenden, ganzen en zwanen. In de grote vijver lag een eilandje, waar een theehuisje op stond. Je kon in de vijvers ook vissen. Dat kostte ook een gulden. Er werd voornamelijk op karpers gevestigd, die Betlem had laten uitzetten. Er was ook nog een hertenkamp. Ik kan me nog herinneren dat ze een keer ontsnapt waren. Een paar waren zelfs de Muiderstraatweg opgerend, richting Diemen. Gelukkig konden we ze langs de spoorweg weer naar het bos van Betlem terugjagen. Ik heb ook nog geprobeerd om er eekhoortjes te kweken, maar dat is niet gelukt, want beukenootjes en kastanjes kwamen daar niet voor."

Op zonnige dagen en in de weekends bezochten duizenden bezoekers uit Amsterdam en 't Gooi de uitspanning. Ze werden aangevoerd door de *Gooische Stoomtram*, of kwamen per fiets, motor, automobiel of autobus. 's Avonds liet het duurdere publiek, voornamelijk zakenmensen, zich hier vermaken. Iedere avond speelde er een orkest: een pianist en drie violisten. Er werd ook gedanst door jongelui van 'goede huizen', uitgedost met strooien hoedjes.

Rederij Bergman

In 1930 liet Betlem een deel van de grote vijver inrichten als zwembad. Dit bevorderde de aantrekkingskracht van de uitspanning sterk. Hierover weet Anton Straver zich nog te herinneren: "Het was op zaterdag en zondag zo druk dat *Rederij Bergman* een uursdienst begon tussen de kade achter het Centraal Station en Betlem. Op die dagen werden er wel duizenden mensen met de boot aangevoerd. Er liepen dan toch gauw zo'n acht à tien obers rond. Je kon zelfs een ijsscoupe bestellen, wat je lang niet bij alle buitenplaatsen mogelijk was. De meeste mensen kwamen om in het bos te wandelen, want dat zag er prachtig uit. Je merkte niet dat het zo dicht bij een weg en een kanaal lag. Het bos is rijk aan dichtbegroeide 'scharrelpaadjes', een waar eldorado voor verliefde paartjes. Ja, als de boswachter zo tegen sluitingstijd z'n ronde door het bos maakte, dan moest hij nog wel eens een vriend paartje storen."

Kentering

In september 1933 werd de smalle oude houten draaibrug over het Merwedekanaal vervangen door een vaste ijzeren brug. Met deze nieuwe voorziening verbeterde de verbinding tussen Amsterdam en 't Gooi enorm. In het bijzonder de ontspanningsoorden te Muiderberg en Oud-Valkeveen waren nu voor

Het fraaie houten chalet dat door de toenmalige eigenaars, de Amsterdamse advocaten Edmann en Hetty, op het 'Landgoed Betlem' werd gebouwd (foto coll. Gemeentearchief Amsterdam).

velen beter en sneller bereikbaar. Dit alles ging echter wel ten koste van het bezoek aan de *Uitspanning Betlem*. De kentering van het bezoekersaantal leidde er toe dat in 1938 het doek definitief viel. De heer Betlem verkocht zijn eigendommen aan Rijkswaterstaat, waaronder het oude houten chalet dat werd afgebroken.³ Daarna ging hij bij de Gaasp (op de plaats waar nu de Gaasperdammerweg loopt) een veerpontje runnen. Na de Tweede Wereldoorlog is hij daar weggetrokken om zich elders te vestigen.

Renpaarden

In een huis bij het bos woonde Elbert Feddema, die vele jaren het park voor de eigenaar had beheerd. Ook hij werd door de *Diemer Courant* naar zijn herinneringen gevraagd.⁴

Op de vraag wat er met het bosrijke landgoed gebeurd is nadat de heer Betlem uit het beeld verdween, antwoordde hij: "Het is toen gekocht door de heer Broere, een Amsterdamse aannemer, die renpaarden hield. Daarom liet hij rondom de vijvers een sintelbaan aanleggen. Als jochie van een jaar of acht mocht ik wel eens met hem meerijden op zo'n sulky, dat is een karretje met een paard ervoor. Dan vlogen we langs het kanaal, dat toen nog maar 35 meter breed was, naar *Klein Merwede* bij de spoordijk en weer terug."

Vlak na de oorlog nam de bekende Nederlandse bokser en Diemenaar Joop Niemans, die inmiddels als succesvol aannemer vermogend was geworden, het complex van de heer Broere over. Feddema dacht voor de som van f 17.000.⁵

In zijn interview met Arnoud van Soest vertelt Feddema verder: "Niemans wilde de vijvers laten schoonmaken om er in te kunnen zwemmen. Met een zuigertje hebben ze er toen de prut uitgehaald, wat ze nooit hadden moeten doen, want die bagger was zwaarder dan de veenlaag van circa 8½ meter die er onder zat. Toen die bagger dus was weggegraven kwam het veen met een rotvaart naar boven drijven. Met moeite hebben we die boot nog uit het water kunnen halen, want die zat helemaal vast. Toen dat schoonmaken niet lukte heeft Niemans besloten om de grote vijver maar helemaal dicht te gooien. Daar zijn we bij elkaar wel dertien jaar mee bezig

Foto-prentbriefkaarten van het oude chalet, dat werd ongebouwd tot een gezellig café restaurant met terras (coll. HKD).

geweest. Er moest een laag van zes à zeven meter puin in worden gestort. Het was de bedoeling dat daar zomerhuisjes voor zijn personeel op zouden komen te staan, maar dat is er nooit van gekomen. Niemans is ook jaren met de gemeente in de clinch geweest om er een klein dagverblijf annex paardenstal te mogen zetten. Toen dat er eenmaal stond, heeft hij er steeds een stukje aangeplakt, zodat het langzamerhand tot een villa is uitgegroeid.”

Dr. Wong

Op 18 december 1972 verkocht de heer Niemans het landgoed aan de bekende Amsterdamse gynaecoloog dr. Frans Wong Lun Hing.⁶ Volgens Feddema was hij een groot natuurliefhebber. Kosten nog moeite werden gespaard om van het oude vervallen landgoed weer een lustoord te maken. Opnieuw werd er een zwembad ingericht, nu met een saunahuisje. In de tuinen werden veel kunstwerken geplaatst, waaronder enkele beelden die waren gemaakt door de broer van dr. Wong. Vervolgens kwam er een manege met vijftien paarden, een hertenkamp en een kinderboerderij met wallaby's (een klein soort kangoeroe), flamingo's, Australische zwarte zwanen, zeldzame soorten ganzen en allerlei soorten eenden.

Uiteindelijk bleek het onderhoud van het landgoed een te zware tol op de financiën van dr. Wong te leggen en in de loop der jaren verdwenen de dieren.

In 1982 verkocht dr. Wong zijn bezit aan Rijkswaterstaat. Er volgden nog diverse andere eigenaren, maar de exploitatie van zo'n groot landgoed bleek telkens weer een probleem.

BETLEM'S ONTSPANNING, Muiderstraatweg.

Telefoon No. 22, Diemen.

Een reclame-prentbriefkaart van de 'Uitspanning Betlem' (coll. HKD).

Een recente foto van het huidige 'Landgoed Betlem' aan het Amsterdam-Rijnkanaal (foto Wiard Krook, 2006).

Dekstation & Stoeterij Betlem

Gedurende vele jaren was het uitgebreide landgoed in gebruik door het *Dekstation & Stoeterij Betlem*. Voor het fokken en dressereren van paarden bood het landgoed, ver buiten de bebouwde kom, vele mogelijkheden. Er volgde echter weer een faillissement, wat leidde tot een executoriale verkoop op 23 september 2002. Makelaar o.g. M.G. Straathof uit Amsterdam veilde *Landgoed Betlem* in het Amsterdamse *Park Plaza* ten overstaan van notaris mr. L.J.W.M. Schroeder. De omschrijving van het vastgoed luidde: "Bungalow met paardenstal, garage, tuin, dienstwoning, schuur, stalgebouw met hooischuur, werkplaats, park, vijver, manege, paddock, weiland, zwembad met saunahuis, terreinen met houten barakken, houten tuinhuis, overige kleine opstallen en ondergrond." Dit alles

in één koop. Het betrof de postadressen Klein Merwede 1 te Diemen en Merwedekanaal 1, Oude Muiderstraatweg 6 en Oude Muiderstraatweg nabij 6 op het grondgebied van de gemeente Muiden.⁷

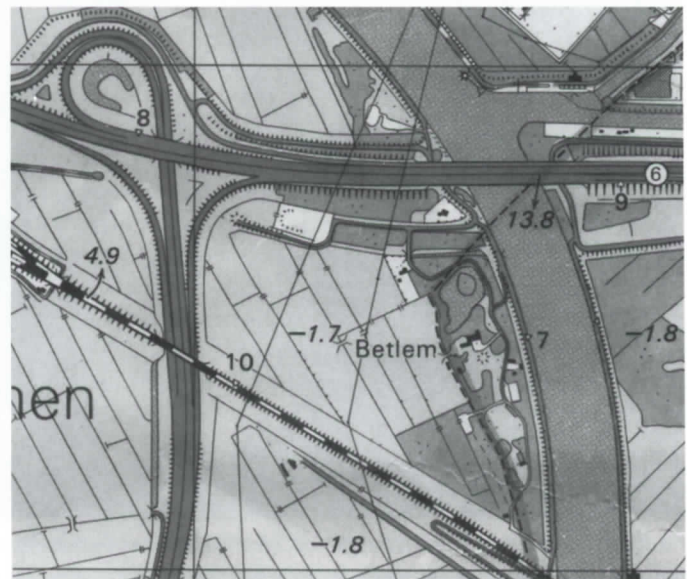
Het landgoed is thans nog steeds in particuliere handen. De terreinen bieden net als voorheen faciliteiten voor het fokken en dressereren van paarden. Dankzij de beschermde ligging heeft een gedeelte van het landgoed zich kunnen ontwikkelen tot een gebied met een hoge natuurwaarde. Zo zijn er inmiddels enige interessante paddenstoelsoorten aangetroffen, met name de Gele aardappelbovits (*Scleroderma citrinum*) en de Kaneelkleurige melkzwam (*Lactarius quietus*).⁸

Noten

1. Reurekas 1981, bij afb. 72: De Rooms-katholieke Gemeenschap was reeds gevestigd aan de Amstelveenseweg.
2. Soest 1982.
3. Het markante gebouw werd in de Ronde Hoep nabij Amstelveen opnieuw opgebouwd.
4. Soest 1982.
5. Over de bokscarrière van Joop Niemans publiceerde Taco ten Dam een artikel in: *Historische Kring Diemen*, jrg. 12, nr. 1, 2002, p. 27 en 28.
6. Auteur van onder andere de publicatie: *Prostitutie, liefde en huwelijk; een poging tot verheldering*, Amsterdamse Wetenschappelijke Uitgeverij, Amsterdam 1967.
7. Zie Internet: www.straathofmakelaars.nl/html/historie/content/betlem.html.
8. Zie Internet: www.xs4all.nl/~werthof/paddenstoelen.

Literatuur

- Reurekas, J.F.: *Diemen in oude ansichten*, dl.2, Zaltbommel 1980.
- Reurekas, J.F.: *Kent u ze nog... de Diemenaren*, Zaltbommel 1981.
- Reurekas, J.F.: *Diemen in oude ansichten*, dl. 3, Zaltbommel 1982.
- Silfhout, M. van: *Diemen in oude ansichten*, Zaltbommel 1972.
- Soest, Arnoud van: *Bos Betlem: verhaal van een landgoed*, in: *Diemer Courant*, 22 juli 1982.

Detail uit een topografische kaart uit 1994 met het 'Landgoed Betlem'.

1936 EN 1956: FEESTEN BIJ D.V.A.V.

“Voetbal scheidt ons vreugde op dees’ aarde en bindt ons saâm met vriendschapsband”

Taco ten Dam

De voetbalvereniging *sv Diemen* bestaat dit jaar 75 jaar. Een prachtige, goed geleide club met bijna 700 leden en een schitterend sportcomplex met onder andere twee kunstgrasvelden en een lichtinstallatie aan de Sportlaan. Op 16 juli 1931 werd in het rokerige bovenzaaltje van café-restaurant *De Kroon* aan de Muiderstraatweg de *Diemer Voetbal- en Athletiek- Vereeniging (D.V.A.V.)* opgericht. Gerrit Smit behoorde tot de ‘jongens’ van het eerste uur: als 14-jarige was hij erbij. Als bijna 90-jarige was hij deze zomer eregast op de receptie en de reünie van *sv Diemen*. Met de verhalen van de zoon van de toenmalige voorzitter kapper Muller, de inmiddels 80-jarige Jan Muller (junior!!), zijn vrouw Jopie en de nu 90-jarige Gerrit Smit kijken we terug naar een aantal vieringen in de historie van *D.V.A.V.* Daarbij is ook het archief van clubbladen van de familie Van der Weele van onschatbare waarde.

Huize De Kroon

Mensen hebben altijd behoefte gehad aan het vieren van bepaalde gebeurtenissen. Vaak gebeurde dat in de vorm van een feest. De sport voetbal is op een natuurlijke wijze altijd verbonden geweest met feesten. Kampioenschappen en jubilea werden en worden nog steeds uitbundig gevierd. Door de stijgende populariteit van de voetbalsport door de jaren heen raakten grote aantallen mensen in de samenleving op een of

andere betrokken bij het wel en wee van het voetbal. Het is in Nederland nu zelfs zo ver gekomen dat dorpen en steden tijdens Europese en wereldkampioenschappen oranje kleuren en miljoenen mensen de wedstrijden via de televisie kunnen volgen. Maar ook op lokaal niveau zijn veel mensen betrokken bij de voetbalsport en de daarmee mee gepaard gaande festiviteiten. In het allerbeste clubblad van *D.V.A.V.*, zoals de *sv Diemen* tot in de jaren zeventig heette, dat op 1 april 1936 verscheen,

wordt al voorzichtig melding gemaakt van een aanstaande feestelijke gebeurtenis: “Mocht het eerste elftal het a.s. Kampioenschap behalen, dan worden alle leden en donateurs met hun dames uitgenodigd op een intieme feestavond in Huize ‘De Kroon’, Muiderstraatweg, op Dinsdag of Woensdagavond daaropvolgend.”

Crisisjaren

Het bewuste feest vond plaats op 15 april 1936. Het eerste elftal was de zondag ervoor kampioen geworden door achter de boerderij van Pappot aan de Ouderkerkerlaan ZSVC met 2-0 te verslaan. Van het kampioensteam maakten onder andere de twintigers Joop Niemans, Arie van Dijk, Ab Helmer en Gerrit Smit deel uit. Voorzitter Jan Muller, in wiens kapperszaak aan de Hartveldseweg 18 niet alleen geknipt (25 cent) en geschoren (12 cent, maar 10x scheren voor een gulden!) werd, maar ook eindeloos over het wel en wee van *D.V.A.V.* werd gepraat, plaatste wel een kanttekening bij het feest dat immers in de crisisjaren gevierd werd. Natuurlijk was hij blij en trots, maar het feest mocht niet te veel kosten “in dezen tijd waar alle eindjes aan elkaar geknoopt moeten worden om voor zoo weinig mogelijk geld zoo veel mogelijk gedaan te krijgen.” Misschien was dat

Feestgangers op het jubileumfeest, dat op 27 juli 1936 werd gehouden op het gemeentelijke sportterrein aan de Ouderkerkerlaan, ter gelegenheid van het vijfjarige bestaan van *D.V.A.V.* (foto coll. Jan Muller).

de reden dat het feest 'intiem' werd gehouden en dat alleen donateurs en leden welkom waren. Verschillende Diemenaren wilden het feest echter niet missen en meldden zich terstond aan als lid.

Henk Reusink

Het feest zelf was gezellig. In de afgeladen grote zaal van *De Kroon* voerden enkele leden het toneelstukje "De laatste ronde" op. Daarna nam het voetbalfamiliefeest een aanvang met muziek van Henk Reusink en zijn orkest. Gerrit Smit: "Henk Reusink was bij mijn weten geen Diemenaar, maar hij behoorde wel tot het huisraad van *De Kroon*. Bij elk feestje was hij present in een feestelijke smoking. In het orkestje speelden ook Dolf van der Wielen op de piano en Wim Panse drumde." Natuurlijk zongen de aanwezigen uit volle borst de prachtige woorden van het clublied: "Voetbal scheidt ons vreugde op deez' aarde en bindt ons saâm met vriendschapsband". De tientallen *D.V.A.V.'ers* en hun aanhang dansten en dronken tot het feest "vroeg in den morgen een hoogtepunt bereikte." Voorzitter Muller keek tevreden terug in het clubblad en zei het nog maar eens in eigen woorden: "Nogmaals is gebleken hoe voetbal de mensen samen kan binden."

Fancy fair

Nauwelijks hadden de ruim honderd leden en hun aanhang de glazen leeggedronken in *De Kroon* of de viering van het eerste lustrum kwam in zicht. Vijf jaar daarvoor is immers in diezelfde *De Kroon* de club opgericht.

De feestcommissie, regelmatig in vergadering bijeen in café *Flinkenvleugel* ("Prima consumptie-billijke tarieven") op de hoek van de Jan Bertsstraat en de Hartveldseweg, had het er druk mee. Deze keer zou het tweedaagse feest een massaler karakter dragen. Het hele dorp moest weten dat de club vijf jaar bestond. Niet de besloten gelegenheid van *De Kroon* is ditmaal de locatie, maar het gemeentelijk sportterrein in het centrum van het dorp vlakbij de Diemerbrug. De gemeente heeft reeds toestemming gegeven om het openluchtfeest met een fancy fair te houden. Enkele dagen voor de feestdatum, 27 juli 1936, moeten de organisatoren enigszins benauwd constateren dat "het weer zich niet gunstig laat aanzien." Ook is er de oproep om zo ordelijk mogelijk mee te doen zodat het feest zal slagen. Kennelijk loopt het niet altijd gesmeerd op openluchtfeesten: "Vrolijk kan men zijn zonder baldadig te worden."

De groep medewerkers aan het openlucht lustrumfeest van D.V.A.V. in 1936. In het midden staat D.V.A.V.-voorzitter Jan Muller en geheel rechts (met muts) bakker Jan Nibbelink (foto coll. Gerrit Smit).

Dolf van der Wielen was jarenlang de vaste pianist op de feesten van D.V.A.V. (foto coll. HKD)

Gemeentelijk sportterrein

Het feest is een groot succes. In de oliebollentent kwam men handen te kort om de vele Diemenaren te voorzien van de heerlijke olieballen van banketbakker Jan Nibbelink. In de vrolijke keuken ging heel wat aan scherven en in de trektent sleepten de jeugdigen menig prijsje weg. In de tent van de waarzegster zat een verklede Theo Markmann, vaak al de gangmaker op menig feestje, als "de vrouw met de baard". Hij had het moeilijk, want, aldus de correspondent in het clubblad: "In deze tijd mag de waarheid immers dikwijls niet gezegd worden." Vooral de vragen over bigamie leken zijn volledige concentratie te kosten. Jan Muller herinnert zich dat zijn vader vaak memoreerde aan het optreden van Markmann: "We hebben ons een beroerte gelachen!" Het Rad van Avontuur had echter het meeste succes en trok steeds veel belangstelling als er flink aan de scheepsbel werd getrokken. Ook Henk Reusink en zijn orkest waren weer aanwezig en op de dansvloer in de open lucht ging het er stevig aan toe. Met een voldaan gevoel werd de eerste dag afgesloten. De volgende dag kwam de regen met bakken naar beneden en overdag lag het sportterrein bij de Diemerbrug er troosteloos en drassig bij. Aan het begin van de avond leek de lucht geklaard en stroomde het terrein weer vol met mensen. Het Rad draaide weer en in de tent van Theo Markmann kwam men niet bij van de dwaze grappen. Helaas brak rond half tien een geweldig onweer los met fikse regenbuien waardoor de pret er voortijdig af was. Gerrit Smit: "Ja, dat was een domper, maar er was geen houden aan." In de oliebollentent werd nog wat gegeten en nagepraat, maar

Hotel Café Restaurant De Kroon in de jaren '60 met op de achtergrond de huizen van de Nicolaas Lublinkstraat.

Feest in Diemen Dansen in „De Kroon”

Advertentie Diemer Courant 1949.

Twee feestavonden D - V - A - V

Dinsdag 4 en Donderdag 6
Maart, in „De Kroon”

„Harten op hol”

in 3 bedrijven

Kaarten a 75 ct (alleen voor
de tweede avond) bij Diemer
Boekhandel, Diemen

Na afloop bal

Advertentie Diemer Courant 1 maart 1947.

De Muiderstraatweg met café De Kroon en links het gebouw van de Coöperatieve Vereeniging 'Ons Voordeel' met transportband (prentbriefkaart uitgave A.H. de Wild, 1921).

Hotel Café Restaurant De Kroon aan de Muiderstraatweg 24 was voor de oorlog het zakencentrum van Diemen. Dorus van der Kroon had het gebouw in 1926 laten bouwen nadat het oude café, waarvan hij in 1918 eigenaar was geworden, was afgebroken. De Kroon speelde een grote rol in het sociale leven van Diemen. Behalve dat het een gezellig café was, werden er in de grote zaal onder andere feesten, toneelavonden, muziekkuitvoeringen en recepties gehouden. Ook het Diemense verenigingsleven maakte graag gebruik van De Kroon. Op 16 juli 1931 werd in het bovenzaaltje D.V.A.V. opgericht. Bij de ingebruikneming van het voetbalveld aan de Ouderkerkerlaan stond Dorus van der Kroon stoelen en lege biervaatjes af. Burgemeester A.J. de Wolff opende het sportterrein staande op een plank die werd ondersteund door de vaatjes van Dorus. Ter verhoging van de feestvreugde liet Van der Kroon "een hele zending bier aanrukken als lafenis van sportmensen". Gerrit Smit: "Dorus van der Kroon was als cafébaas natuurlijk een bekende Diemenaar. Hij was helemaal de baas, een flinke, stevige man die vrijwel nooit achter de bar vandaan kwam. Alleen als het echt nodig was en er onenigheid was, kwam hij achter de bar vandaan en 'leunde' hij de ruziemaker met zachte drang naar buiten. Hij had voor mij een vaste welkomstgroet: 'Smitjoo!!'."

In 1939 werd het horecabedrijf vergroot. Hierdoor kwam het terras te vervallen. Na de oorlog werd het café voortgezet door zoon Boudewijn. In 1953 nam J.P. van Leeuwen het bedrijf over. Jan Muller: "D.V.A.V. was er kind aan huis. Het was een grote tent, een bar met een grote ruimte. Verder was er een achterzaal en boven waren zaaltjes."

In latere jaren kreeg De Kroon tevens een hotelfunctie. Zo logeerde in de jaren zestig de schaatskernploeg in het hotel omdat de leden, onder wie Ard Schenk en Kees Verkerk, op de Jaap Edenbaan in training waren.

Na de sloop van De Kroon werd de originele toegangsdeur gereed van de sloop en als voordeur geplaatst in de woning aan de Burgemeester De Kievietstraat 62.

de meeste bezoekers dropen letterlijk af. Voorzitter Muller was toch tevreden. Hij prees de inzet en betrokkenheid van de clubleden. Zij hadden een goede propaganda voor de sport gemaakt en de Diemense samenleving getoond dat "voetbal tot veredeling kan bijdragen." Ook penningmeester Vermeulen kon ondanks het vroegtijdige einde van het zomerfeest afsluiten met een batig saldo van 50 gulden.

Oorlogsjaren

In het oorlogsjaar 1941, toen D.V.A.V. tien jaar bestond, was er geen gelegenheid om dit heuglijke feit feestelijk te vieren. Alleen in het clubblad, *D.V.A.V.-nieuws*, werd er even bij stilgestaan: "Dat het 10-jarig bestaan niet in uitbundigheid gevierd wordt is vanzelfsprekend, maar geheel onopgemerkt mogen we dit feit toch ook niet voorbij laten gaan." Menig D.V.A.V.'er zal met bijzondere gevoelens hebben teruggedacht aan de vrije jaren, nog maar zo kort geleden, toen het feest was in *De Kroon* en op het gemeentelijk sportterrein.

Contactavonden

In de jaren van de wederbouw was het oude elan van de oprichtingsjaren weer helemaal terug. Diemen was nog steeds het rustige dorp met veel groen en boerderijen vlakbij Amsterdam, maar D.V.A.V. was een voetbalclub die meetelde in de regio. Niet alleen op sportgebied boekten de teams vele successen, maar ook het hechte verenigingsleven bloeide als nooit tevoren. Het saamhorigheidsgevoel was groot en de winkeliers ondersteunden de club op een hartelijke manier. Dat laatste kon zeker op het conto worden geschreven van voorzitter en boekhandelaar Cor Smit. Zoals voor de oorlog de zaak van kapper Muller het trefpunt van D.V.A.V.'ers was, zo groeide in de jaren vijftig de boekhandel aan de Hartveldseweg uit tot 'D.V.A.V.-spot'.

Café *De Kroon* vormde nog steeds de ontmoetingsplaats voor

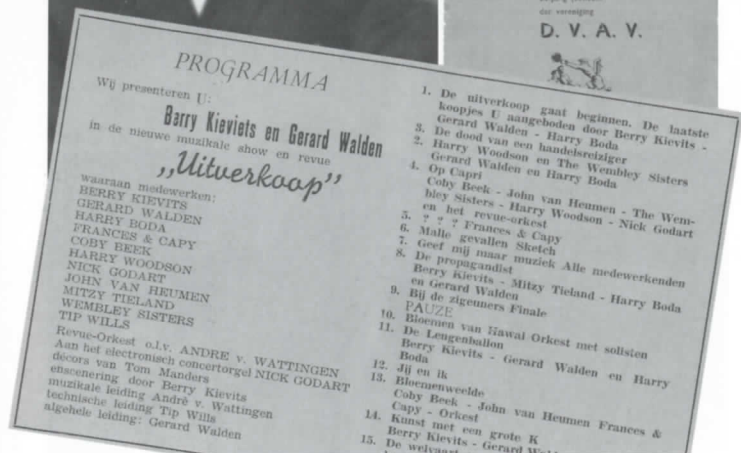

Geheel boven: Een van de drukbezochte kraampjes tijdens het D.V.A.V.-jubileumfeest op het gemeentelijke sportterrein op 27 juli 1936.

Boven: Ook was er een olieboltent op het openluchtfeest, met van links naar rechts Riek Mooiweer, Eppie Venema, een onbekende dame en de dochter van Jan Muller (foto coll. Gerrit Smit)

de feesten die elk jaar met grote regelmaat werden gehouden. De hardwerkende Diemense bevolking kon wel wat ontspanning gebruiken. De propagandacommissie van D.V.A.V. speelde hierop in door in *De Kroon* de zogenaamde 'contactavonden' te organiseren. Toen Jopie Dijkstra in augustus 1953 na de kermis op het braakliggende terrein bij de Arent Krijtsstraat naar huis liep, trof zij Jan Muller aan voor de kapperszaak van zijn vader. Op de kermis hadden ze al plezier gehad in de zweefmolen. "Ga je mee naar de contactavond van D.V.A.V.?" had Jan gevraagd en Jopie stemde in. Jopie Muller, nu: "De Diemenaren die een beetje konden zingen, zoals de eersteltalspeler Jan van Loo, traden er vaak op. Bijna altijd gebeurde dat onder begeleiding van Dolf van der Wielen aan de piano en Chris van Dam, een accordeonist die op een van de schuiten aan de Muiderstraatweg woonde."

Zilveren jubileum

Het officiële programma van de feestavond ter gelegenheid van het 25-jarig jubileum van D.V.A.V. in gebouw 'Bellevue' te Amsterdam op 8 september 1956, met als bijzondere attractie Berry Kievits en Gerard Walden met hun muzikale show en revue "Uitverkoop".

In 1954 waren de voorbereidingen reeds gestart voor het zilveren jubileum van de club die in 1931 opgericht was. De ambities van het jubileumcomité waarin lid-van-het-eerste-uur Gerrit Smit een prominente rol speelt, waren groot. Het doel is de leden en donateurs een feest aan te bieden "dat hun voor altijd zal heugen en waarvan men zal spreken van Roodeschool tot Axel en van Den Helder tot Vaals."

Er werden drie acties op touw gezet om de festiviteiten te financieren. Ten eerste namen honderden Diemenaren een spaarkaart waarmee zij anderhalf jaar lang wekelijks een dubbeltje spaarden. Gerrit Smit: "Vergis je niet, in gezinnen ging het om twee dubbeltjes (0,09 eurocent) per week, maar toch waren er mensen die dat niet konden betalen." Een tweede manier om geld op te halen was de organisatie van een bazaar. Ben Vervetjes, die nog steeds ver buiten Diemen vermaard was vanwege zijn (helaas in 1938 verdwenen) oergezellige café bij de Diemerbrug ("lommerrijke waranda aan het water"), nam het voortouw bij deze actie. Hij verzamelde een legertje van timmerende, schilderende en knutselende Diemenaren om zich heen. De bazaar in het oude schoolgebouw aan de Ouderkerkerlaan werd een groot succes. Prijzen waren de producten waar maandenlang door Diemenaren aan gewerkt was zoals gehaakte beddenspreien, schemerlampjes en boekensteunen. Tenslotte werd

er een loterij uitgezet met 10.000 loten van een kwartje per stuk. Clublid Andries Ijsendijk, de drukker van de Ouderkerkerlaan die zich in de Tweede Wereldoorlog zo verdienstelijk had gemaakt, drukte de loten gratis en in de etalage van schoenmaker Niemans aan de Hartveldseweg werden de te winnen prijzen getoond. Absolute hoofdprijs was echter een "heuse bromfiets." De loterij was een groot succes. Binnen veertien dagen waren er reeds 8.000 loten verkocht. De hoofdprijs zou uiteindelijk naar een inwoner van Tiel gaan.

Diemen goes to Bellevue

De grote klapper, een feestavond in *Bellevue* in de Amsterdamse Marnixstraat vlakbij het Leidseplein, was op zaterdag 8 september 1956. Gerrit Smit ondernam zelf de tocht naar de *Wolkenkrabber* in Amsterdam-Zuid, waar het vermaarde show-business-echtpaar Gerard Walden en Berry Kievits woonde, om het programma van de feestavond dat bestond uit een muzikale show en revue met natuurlijk na afloop bal. Het zou, zoals het jubileumcomité al voorspeld had, een weergaloos feest worden. Gerrit: "De mensen waren razend enthousiast. Je moet rekenen, het waren de jaren vijftig. Er waren mensen die alleen *De Kroon* in Diemen kenden en *Bellevue* nog nooit hadden gezien."

Voor de leden die zo nijver gespaard hadden, was alles tijdens het feest vrij. Vervoer, maar ook de hele show en de drankjes en hapjes. Gerrit: "Je kon zonder portemonnee van huis gaan. Het vervoer ging met touringcars van *Oostenrijk* die enkele malen heen en weer reden. De chauffeurs vertelden later dat ze nog nooit zo'n avond hadden gehad. Omdat de mensen op die avond verder niets hoefden te betalen, waren ze heel gul met de fooien, toen de bus vroeg in de morgen weer naar Diemen was teruggekeerd."

Jaren daarna

Bellevue was zeker niet het laatste feest van D.V.A.V. In de jaren daarna bleven de feesten en jubilea vaste onderdelen uitmaken van het leven van de voetbalfamilie. De gezichten en de locaties veranderden, maar dat de club, inmiddels *sv Diemen*, 75 jaar na de oprichting groeit en bloeit, bewijzen de vele activiteiten die dit jaar plaatsvonden.

Jopie Muller en haar zonen Jeroen en Martin vieren in 1961 kermis op het Gemeentelijke Sportterrein aan de Ouderkerkerlaan. Op de achtergrond zien we de Hervormde Kerk en rechts de muziktent (foto coll. Jan Muller).

VAN SANTEKRAAM TOT DIEMER FESTIJN

Jeannette Pietersen

De Santekraam

In de jaren tachtig van de vorige eeuw werd er in Diemen jaarlijks een feest gehouden onder de naam *Santekraam*. De *Algemene Schakel Vereniging Diemen* (ASV Diemen) wilde graag dat de Diemense verenigingen zichtbaarder zouden worden. Om die reden werd er een kramenmarkt georganiseerd en om het een feestelijker aanzien te geven, kwam er ook een rommelmarkt bij. Jong en oud konden er hun overvloedige spullen kwijt. Voor de kinderen was de opbrengst een spaarpotje of ze zetten het gelijk om in iets anders. De *Santekraam* was kleinschalig van opzet en werd hoofdzakelijk bezocht door de inwoners van Diemen. Piet van Diemen, Jan Genot, Jan Vink en anderen hebben hieraan een grote bijdrage geleverd.

In het begin van de jaren '80 besloot het College van B&W van Diemen dat de festiviteiten meer allure moesten krijgen. Zij namen als voorbeeld de gemeenten Abcoude, Weesp en Muiden. In samenwerking met de *ASV Diemen*, de winkeliersvereniging, de sportraad en ambtenaren, koos men voor een andere opzet.

Diemer Festijn

Zo werd op dinsdag 13 september 1981 de aftrap gegeven voor het *Diemer Festijn* met de finale van het penaltyschieten, een wedstrijd om de titel "De sterkste man van Diemen" en een openluchtfilm met Jerry Lewis. Voor kinderen was er een balonnenwedstrijd georganiseerd, een optreden van de *Jolly Jokers* en de (voor een deel afkomstig uit Diemen) *RIFA's*. Tal van andere activiteiten waren er nog verspreid over Diemen.

Niemand minder dan de enthousiaste radioverslaggever Theo Koomen praatte de eerste avond van het *Diemer Festijn* aan elkaar. Het eerste *Diemer Festijn* was een groot succes dankzij betrokken gemeentebambtenaren en vertegenwoordigers van winkeliers en verenigingen. Zij timmerden een programma in elkaar dat klonk als een klok en zorgde voor een geweldige start van een traditie.

Om de organisatie goed te laten lopen, waren er steeds meer medewerkers nodig. Een groep vrijwilligers, ontstaan uit de kring van jongeren van het vroegere jeugdcentrum *Stennis*, maakte vanaf toen deel uit van de 'crew' van het *Diemer Festijn*.

Optredens

De *Contessaband* (deels afkomstig uit Diemen) trad enkele malen op tijdens het *Diemer Festijn*. In 1985 was de band weer present op het festijn, uitgebreid met zangeres Jeannette Pietersen. Bauke Wink, de leider van de band, wist altijd weer een optreden binnen te slepen. *Dansschool Van der Linden* gaf een prachtige rock-en-rolldemonstratie. De middag voor senioren was ook weer een succes. Cocky Kuipers en Freddy Lusken presenteerden een revue die de goede, oude tijd weer in herinnering riep.

Zoals binnen elke organisatie is het relevant de taken goed te verdelen en de belangen van een ieder goed te behartigen. Men besloot een onafhankelijke stichting in het leven te roepen. In 1987 werd de *Stichting Diemer Festijn* opgericht. De stichting is nog steeds actief, dankzij hoge inzet van velen. Rien van Elderen als voorzitter, weet als geen ander hoe belangrijk het

De 'Santekraam' was een jaarlijks hoogtepunt in Diemen (foto's Gerrit Hols).

Een van de optredende groepen op het Diemer Festijn van 1985 was de *Contessaband* (foto coll. Jeannette Pietersen).

Links van boven naar beneden: Het Diemer Festijn 1985 (foto Gerrit Hols), 1987 (foto Gerrit Hols) en 2005 (foto's Stichting Diemer Festijn). Geheel onder de belangrijkste artiesten van het Diemer Festijn 2005: Lange Frans en Baas B.

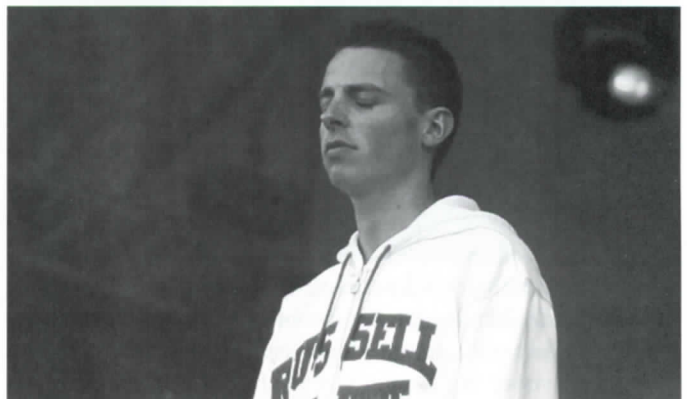
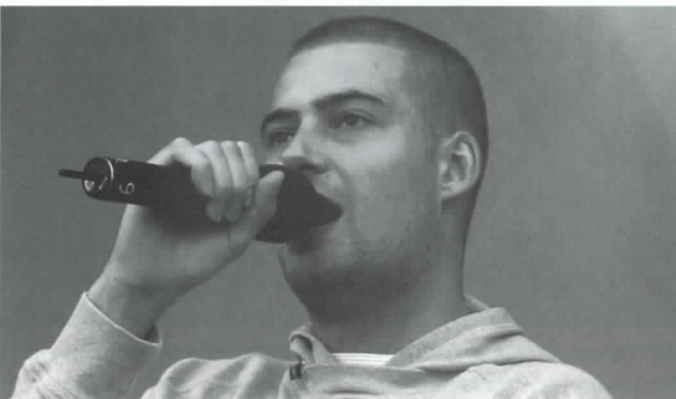
Diemer Festijn is voor Diemen en hoeveel creativiteit erbij komt kijken om ieder jaar weer een programma in elkaar te draaien. Artiesten als Gerard Joling, Anita Meijer, Koos Alberts, Gordon en vele anderen zijn gecontracteerd door de medewerkers van de stichting.

Lange Frans en Baas B

Natuurlijk stonden Lange Frans en Baas B, geboren en getogen in Diemen, op het podium in de feesttent. Dat was in 2005. Zij begonnen hun carrière in de garage van hun ouders op de Boekweitdonk in Diemen-Zuid, waar zij jarenlang intensief in de weer waren.

In 1997 werd de formatie *Lange Frans en Baas B* opgericht. In 1999 kwam hun eerste onafhankelijke single "Zoveel mensen" uit. In 2001 volgde hun doorbraak met het winnen van de talentenjacht "Most Wanted". In 2004 begint het goed te rollen. Zij gaan voor het project *Rap4Rights* naar Honduras waar zij in aanraking komen met het leven van de straatkinderen. Ook hierover hebben zij een mooie rap geschreven. Hun tweede single "Moppie" werd een grote hit in Nederland. Met het nummer "Mee naar Diemen-Zuid" slaagden Lange Frans en Baas B erin het als saai bekend staande Diemen-Zuid wereldberoemd in Nederland te maken. Van Maastricht tot Groningen zong men het liedje "Mee naar Diemen-Zuid".

Door de jaren heen is de bevolkingssamenstelling in Diemen veranderd. Het *Diemer Festijn* is al jarenlang een groot succes mede door zijn diversiteit in aanbod en cultuur!

Het Diemense Multicultureel Festival was een feest voor iedereen

WERELDFEEST IN DIEMEN

Jaap Haag

“We missen het *Multicultureel Festival!* Iedereen was daar bij elkaar. Uit alle landen. Het was gezellig, met muziek, eten, alles. Een feest voor iedereen.” Aan het woord is Moujtahid Belaid, Diemenaar sinds 1971. Hij was van het begin af aan betrokken bij de organisatie van het jaarlijkse Multicultureel Festival in Diemen, zoals dat in 1989 voor het eerst gehouden werd. Inmiddels ligt de laatste editie van dit Diemense festijn al weer een aantal jaren achter ons. Maar als je het aan Moujtahid Belaid vraagt mag het festival er met onmiddellijke ingang weer komen. “Heel graag!”

Ontmoeting en acceptatie

Het eerste Diemense Multiculturele Festival vond plaats op 18 juni 1989, op het buitenterrein van Sportcentrum Wethouder F.B. Duran in Diemen-Zuid. Het idee ervoor was afkomstig van de Adviesraad Minderheden. Beoogd werd om één keer per jaar een feestelijke dag te organiseren, waar kennismaking van Nederlandse en buitenlandse (‘allochtone’) inwoners van Diemen centraal stond. “Ontmoeting en acceptatie zijn altijd de twee sleutelwoorden van dit evenement geweest”, aldus Dick Vos, die als opbouwwerker van de Vereniging voor Samenlevingsopbouw (VSO) de drijvende kracht achter het festival was.¹ Dat eerste festival was meteen al een succes: “Het

aantal belangstellenden”, zo vertelt Dick Vos, “bedroeg enkele honderden. De meesten van buitenlandse afkomst overigens. Het accent lag sterk op exotische muziek en lekkernijen”.²

Organisaties van minderheden

“Die Adviesraad Minderheden was in 1983 ontstaan vanuit een cursus gemeentepolitiek voor immigranten”, aldus Dick Vos. De raad adviseerde de gemeente over de integratie van minderheden. Eerder al waren er in Diemen een aantal organisaties van minderheden opgericht. Soms met hulp van de VSO. De Marokkaanse vereniging Asalam bijvoorbeeld, waarvan Moujtahid Belaid mede-oprichter is, of de Syrisch-

Het vijfde Diemense Multicultureel Festival, dat op het terrein van het voormalige sportpark Spoorzicht werd gehouden, was een groot succes. Het bezoekersaantal bedroeg maar liefst 10.000 (foto Gerrit Hols, 1993).

Surinaams schaafts op het Multicultureel Festival in Diemen (foto Gerrit Hols, 1993).

orthodoxe vereniging Syryojo. Van beide organisaties mag Dick Vos de peetvader heten. Daarnaast had je de Surinaamse Stichting Welsurad, met M.F.R. Karamat Ali als voorzitter en de Armeense organisatie Ararat. De Adviesraad Minderheden bracht de nodige coördinatie tussen deze organisaties tot stand bij hun contacten met de gemeente.

Ruimte op Spoorzicht

“Het eerste festival heeft als een soort ‘eye opener’ gefunctioneerd” vertelt Dick Vos. Het feest stond nu bij wijze van spreken op de kaart en “de politiek nam het serieus”. Het tweede multiculturele festival werd opnieuw op het buitenterrein van het Duran-bad gehouden, maar die locatie bleek toen echt te klein. In 1991 werd gekozen voor het voormalige sportpark Spoorzicht, ten westen van de C.J. der Kinderenpleinbuurt. Daar was veel meer ruimte en dat was dringend gewenst. Want het aantal bezoekers nam ieder jaar sterk toe en er viel ook steeds meer te doen. In 1992 stond het multicultureel festival bijvoorbeeld in het teken van sport en in dat opzicht bood *Spoorzicht* als voormalig sportveld natuurlijk volop mogelijkheden. De bedoeling was, om meer allochtonen aansluiting bij de diverse Diemense sportverenigingen te laten vinden. De terughoudende opstelling van sommige sportverenigingen liet overigens zien, dat er ook aan autochtoon-Nederlandse kant nog wel wat multicultureel zendingswerk verricht moest worden. Slechts 8 van de 22 uitgenodigde organisaties werkten aan het festival mee.³ Voor het muzikale deel van het programma was er echter van een groeiende belangstelling sprake. Het festival trok nu naar schatting zo’n 4000 bezoekers, ondanks het minder mooie weer.

Vrijwilligers en professionals

Het succes van het multiculturele festival, zo wordt door Dick Vos benadrukt, is altijd mede te danken geweest aan een groot aantal vrijwilligers. En evenzeer aan de vrijwillige bijdragen van verschillende Diemense bedrijven. “Dat enthousiasme gaf steeds een geweldige kick”, weet Dick Vos nog. Hij noemt ze allemaal op: de scouts van Scouting Diemen, die met hun voorman Wim Apeldoorn het terrein hielpen inrichten, bar-café Het Pandje, dat voor de biertaps zorgde, de firma Saan, die het vervoer van het meeste materiaal voor zijn rekening nam, bouwbedrijf Hillen & Roosen, dat het steigermateriaal leverde, de heer Hartsinck van de kinderboerderij, die het gras maaide, de barploeg van Studentencafé Het Trefpunt en vele

anderen. Als ‘professionals’ waren behalve Dick Vos ook SVSO medewerkers Jill Krenn, Peter Spruyt, Juliëtte Franssen en later ook Elian Sutmuller bij de organisatie betrokken.⁴

Feestelijk succes

“Het leukste multiculturele festival was toch wel dat van 1993”, aldus Moujtahid Belaid en dat vindt ook Dick Vos: “Dat festival was echt geweldig”. Het was voor de vijfde keer en daarom was “feest” als thema gekozen. Naast een grote ‘oosterse markt’, werd op dit feest een aantal kindervoorstellingen verzorgd en traden diverse muziekgroepen op met swingende publiekstrek- kers. Zoals de Surinaamse band Traffassi. En Marokkaanse Raj muziek. Daar kwamen veel mensen op af. Het bezoekers- aantal kwam dit jaar uit op rond de 10.000! En wat minstens zo belangrijk was: de samenstelling van het publiek begon nu echt een afspiegeling van de samenleving als geheel te worden. “Tijdens het eerste Diemense multiculturele festival”, aldus Dick Vos, “bestond het publiek voor ongeveer 90% uit buiten- landers of ‘allochtonen’, maar gaandeweg vonden gelukkig ook steeds meer ‘autochtone’ inwoners van Diemen hun weg naar het evenement. In 1993 was de verhouding ongeveer fifty-fifty. Er kwamen toen ruim 10.000 bezoekers en het verkeer op de Ouddiemerlaan liep vast! Dat had ook te maken met de bands van naam, die toen salsa- en merenguemuziek brachten en die ook heel veel bezoekers uit Amsterdam trokken. Wat natuurlijk prachtig was, maar waarmee het festival zijn oorspronkelijke doel, een evenement te zijn voor alle inwoners van Diemen, voorbij dreigde te schieten.”⁵

Diemen wereldwijd

Het Multicultureel Festival moest een Diemens gebeuren blijven. Op het gemeentehuis werd benadrukt, dat het festival vooral bedoeld was om de nieuwe én de oorspronkelijke inwo- ners van Diemen met elkaar in contact te brengen. Daarom werd voor 1994 tot een iets andere opzet besloten. Het motto werd: “Diemen wereldwijd”. Om niet al te veel bezoekers van buiten Diemen aan te trekken, kwam het accent nu wat minder in het teken van muziek en exotische hapjes te staan. En wat meer op zaken als kleding, sieraden en dans. Maar met optre- dens van Leo Silveira en Macumba (Afro-Braziliaanse muziek), Cheb Ashraf uit Marokko, het Kaseko-orkest Zonnebloem en het Zuid-Afrikaanse Thoko Mdlalose konden ook de muzikliefhebbers opnieuw goed aan hun trekken komen. Wat ook veranderde was de locatie. Dat werd het terrein van korfbalclub Diamco. Dit vanwege de nieuwbouwplannen op Spoorzicht en vanwege de verkeersoverlast, die het vooraf- gaande jaar in de Harmoniebuurt was ontstaan. Het aantal bezoekers werd dit jaar op circa 5000 geschat.⁶

Wereldwijd pleinenfeest

Nadeel van het terrein van Diamco was de ligging, ver buiten het centrum. Daarom werd voor 1995 het roer weer omgegooid. Het achtste festival zou midden in Diemen gaan plaatsvinden. Op drie locaties: Gruttoplein (noord), Diemerplein (centrum) en Kruidenhof (zuid). Zo kreeg Diemen zijn Wereldwijd Pleinenfeest, zoals het Multicultureel Festival nu kwam te heten. Het doel bleef: mensen van diverse culturen elkaar te laten ontmoeten, als burens te leren kennen en (blijven) accepteren. Vanuit Diemen-Noord en -Zuid ging het ‘s mid- dags in optocht naar Diemen-centrum, waar het buitenfeest

werd voortgezet. Behalve een exotische markt met twintig kramen waren er optredens van het circustheater Kristal (voor kinderen) en van onder meer Koerdische, Caraïbische en Westafrikaanse muziek- en dansgroepen. Daarnaast waren er tal van organisaties die zich presenteerden, zoals Vluchtelingenwerk, Amnesty International, Vivos, Unicef, en winkel Tigris. De kleinschaliger opzet leidde overigens wel tot een vermindering van het bezoekersaantal, namelijk 1500. Desondanks blikte SVSO directeur Adriëne Gerth van Wijk tevreden terug op het feest.⁷

Samen wonen, samen leven

Onder het motto "Samen wonen, samen leven" ging de SVSO in 1996 en 1997 door met de organisatie van de Pleinenfeesten. Ze trokken gemiddeld zo'n 1750 bezoekers, de belangstellenden bij de voorrondes van het straatvoetbaltoernooi niet meegerekend. Toch was het niet meer helemaal wat het geweest was. Dick Vos: "Het was te versnipperd, over die drie pleinen. Voor zo'n opzet is Diemen niet groot genoeg. Ook was er bezuinigd op de subsidie." Met als logisch gevolg een kleiner budget, wat de armslag van de organisatoren beperkte. Het Pleinenfeest van 1998 verliep niet zonder problemen. Ziekte bij enkele SVSO-medewerkers speelde de organisatie parten. De speciaal voor kinderen bedoelde DaMuTo-day (Dans, Muziek en Toneel) moest worden uitgesteld. Maar op de slotmanifestatie in het Van Markenplantsoen was niettemin van een gevarieerd aanbod van activiteiten sprake. Het bezoekersaantal werd op 500 geschat. In 1999 omvatte het Pleinenfeest weer zowel het straatvoetbaltoernooi als een kindercultuurmanifestatie (het DaMuTo-festival) in De Omval. Daar maakten kinderen samen met schilder Rob Krzdlo ook een groot schilderij, dat aan de gemeente zou worden aangeboden voor in het nieuwe raadhuis.⁸ Het bezoekersaantal was weer gestegen. Maar het lijkt de zwanenzang van het multicultureel festival te zijn geweest. Want in de jaren daarna (2000, 2001 en 2002) beperkten de festivals zich tot de kindercultuurmanifestaties, met een kinderdisco in De Omval ter afsluiting.

Iets moois

"Op het Multicultureel Festival kwam iedereen bij elkaar. Dat was goed voor de contacten", aldus Moujtahid Belaid. En Dick Vos: "Het was het cement van het dorp. Je kreeg altijd enthousiaste reacties. Juist ook vanuit de minderheden. 'Wanneer komt het weer?' werd mij steeds weer gevraagd. Het is jammer dat het festival er niet meer is. Eigenlijk heeft Diemen iets moois laten lopen". Misschien iets om in ere te herstellen?

Het elkaar ontmoeten heeft altijd centraal gestaan op het Diemense Multicultureel Festival (foto Gerrit Hols, 1993).

De afgelopen dertig jaar veranderde Diemen in een 'global village'. En dat niet alleen door de komst van het Internet, dat dit jaar z'n 15^e verjaardag vierde. Diemen werd ook letterlijk een 'werelddorp'. Hoezeer dat inderdaad het geval was laten de cijfers zien: midden jaren '90 telde onze woonplaats al meer dan 80 verschillende nationaliteiten. Iets anders is, of in dit nieuwe 'werelddorp' ook meteen een gemeenschap van 'wereldburgers' ontstond. Anders gezegd: of de 'Nederlandse' inwoners van Diemen en de 'nieuwe Diemenaren' veel contact met elkaar aan gingen en zich voor elkaar openstelden. Óf dat ze voor het merendeel langs elkaar heen bleven leven. Taalproblemen en andere cultuurverschillen stonden een goede inburgering van 'nieuwkomers' vaak in de weg. Maar dat was het niet alleen. Want ook zonder immigratie was er sprake van een tendens dat mensen meer naast dan mét elkaar gingen leven. Dat had alles te maken met de suburbanisatie, de scheiding van wonen en werken, die aparte 'sub-urbs' (of 'slaapsteden') deed ontstaan. Ook Diemen ontwikkelde zich vanaf eind jaren '60 in sterke mate tot zo'n 'sub-urb'.

Naast een grote 'oosterse markt' werden op het Multicultureel Festival van 1993 ook kindervoorstellingen georganiseerd (foto Gerrit Hols, 1993).

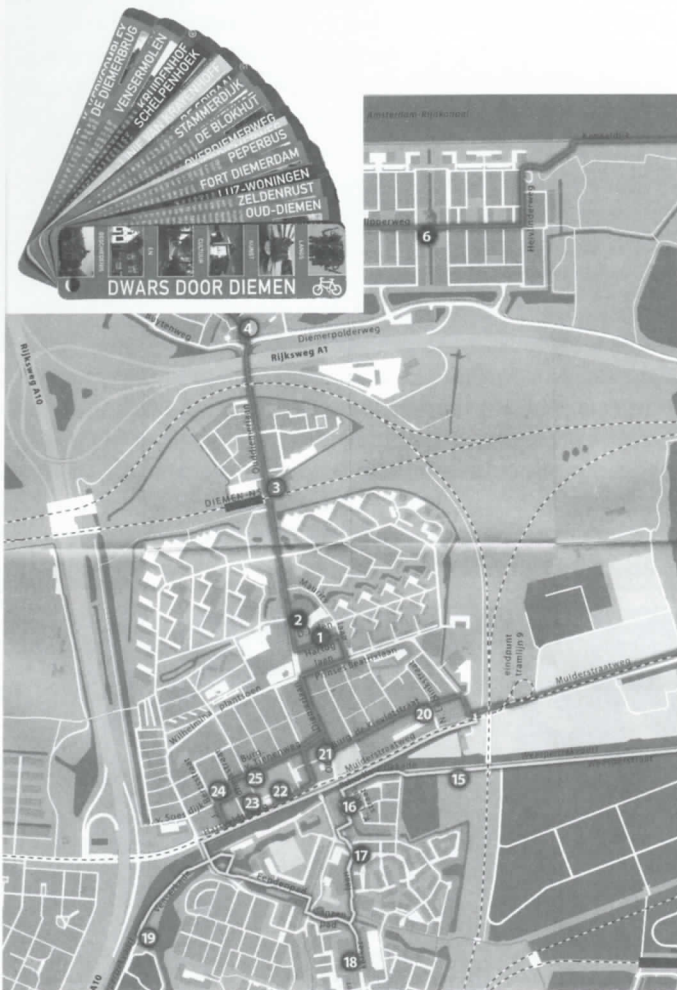
Noten

1. Diemer Courant, juni 1994.
2. Diemer Courant, 19 mei 1994.
3. Jaarverslag SVSO, 1992
4. Begin jaren '90 veranderde de VSO van een vereniging in een stichting en werd de naam *Stichting voor Samenlevingsopbouw* (SVSO).
5. Diemer Courant, juni 1994.
6. Jaarverslag SVSO, 1994
7. Diemer Courant, 8 en 15 juni 1995.
8. De Echo, 3 maart 1999.

Met dank aan de heren Dick Vos en Moujtahid Belaid voor de interviews, die werden gehouden op woensdag 4 oktober 2006.

DWARS DOOR DIEMEN, FIETSRROUTE LANGS MONUMENTEN

Jaap Haag

Er is wel eens gezegd: "Je moet er oog voor hebben, want anders valt het verleden van Diemen nauwelijks aan de bestaande bebouwing af te lezen." Iedereen, die wel eens mensen van buiten Diemen door onze gemeente heeft rondgeleid, herkent dat gemis aan zichtbaar erfgoed. Het is er natuurlijk wel, maar door de sloopwoede in de periode 1950-1990 is het niet rijkelijk aanwezig. En voor zover het om twintigste-eeuwse bebouwing gaat, zal de waarde ervan ook niet door iedereen worden onderkend. Maar sinds kort ligt dat anders. Want op de *Gemeentedag* van dit jaar (9 september, tevens *Open Monumentendag*) is de fietsroute "Dwars door Diemen" gepresenteerd. Een route, die u langs de voornaamste historische, architectonische, kunstzinnige, archeologische en landschappelijke bezienswaardigheden brengt. Handig om Diemen aan uw bezoek te laten zien. Sterker nog: aan de hand van een duidelijke plattegrond en een uiterst handzame waaier met 25 bladen is het echt heel erg leuk om de route te volgen. De 25 bladen van de goed in de jaszak passende waaier hebben betrekking op de 25 interessantste cultuurhistorische locaties van Diemen. En staan in de waaier al de nodige wetenswaardigheden vermeld, op elk van de 25 locaties staat bovendien een bord met nadere tekst en uitleg. De waaier is letterlijk kleurrijk, want aan de kleur van het blad is af te zien of het om een historische (oranje), architectonische (paars), kunstzinnige (blauw), archeologische (geel) of landschappelijke (groen) bezienswaardigheid gaat. Terwijl wijnrood de kleur is voor locaties, die betrekking hebben op de Tweede Wereldoorlog.

Dan kan het om een oorlogsmonument gaan, maar ook op de plek waar de drukkerij van het tijdens de bezetting illegale blad *Vrij Nederland* stond. Bij de meeste locaties gaat het om historische bebouwing, zoals de oude smederij, de voormalige schuilkerk *De Hoop*, de *Sint-Petrus' Bandenkerk*, de joodse begraafplaats, Oud Diemen, *Fort Diemerdam*, boerderijen langs de Overdiemerweg of benzinstation *De Blokbut*. Al had die laatste ook bij het onderwerp moderne architectuur (met onder meer het *Sociaal Cultureel Centrum 'De Omval'* en de wijk *Schelpenhoek*) ingedeeld kunnen worden. Sommige locaties zijn dubbel interessant, zoals Oud-Diemen, waar het óók om de archeologie gaat of de Overdiemerweg, die ook landschappelijk interessant is. De fietsroute "Dwars door Diemen" heeft twee opties: een iets kortere route (9 km), die aan de Diemense kant van het Amsterdam-Rijnkanaal blijft en u langs 22 van de 25 locaties voert, en een langere route (22 km), die u ook nog naar het veerponthuis aan het einde van de Ouddiemerlaan, *Fort Diemerdam* en boerderij *De Zeehoeve* brengt. Voor het overige zijn de routes gelijk. Het initiatief tot het samenstellen van deze fietsroute is uitgegaan van de *gemeente Diemen*, waarbij met name Henriëtte Caro de stuwende kracht geweest is. Vanuit de gemeente werd zij daarbij terzijde gestaan door Dick Hatt en Jeannette Kuilman. Maar ook de *Historische Kring Diemen* had een belangrijk aandeel in de realisering van deze fietsroute, waarbij voortgebouwd kon worden op eerder in ons blad gepubliceerde monumentenroutes. Wiard Krook en Jaap Haag leverden namens de *HKD* hun bijdragen aan dit project, dat financieel mogelijk is gemaakt door een subsidie van de *Provincie Noord-Holland*. Een prachtig voorbeeld dus van vruchtbare samenwerking! De waaier en de plattegrond zijn voor slechts € 2,95 te koop, zowel op het gemeentehuis als bij *Boekhandel Vanderhoef*. Dat is geen geld en leuk om iemand cadeau te doen.

Waaier en plattegrond
Uitgave: gemeente Diemen
Te koop bij boekhandel Vanderhoef
Prijs: € 2,95

BOEKBESPREKING

Taco ten Dam

1931-2006 75 jaar sv Diemen Jubileumuitgave

Kort geleden kwam er een jubileumuitgave uit ter gelegenheid van het 75-jarig bestaan van onze locale voetbaltrots *sv Diemen*, voorheen *D.V.A.V.* Het magazine, dat 40 pagina's bevat, geeft een overzicht van de oprichting op 16 juli 1931 tot heden. Zo wordt de geschiedenis beschreven van de club aan de Ouderkerkerlaan, *Spoorzicht* en *Sportpark 'De Diemen'*, het prachtige huidige onderkomen aan de Sportlaan. Daarnaast zijn veel clubleden geïnterviewd zodat er veel persoonlijke herinneringen en anekdotes aan bod komen. De verhalen zijn geïllustreerd met ruim honderd foto's van vroeger en nu, waaronder natuurlijk veel elftalfoto's. In een voorwoord spreekt burgemeester A.E. Koopmanschap vol lof over de grootste sportvereniging van Diemen.

Samenstellers: Mart Bevelander, Taco ten Dam, Fred Lunstroom, Tinus Post en Mart Pullens.

U kunt de jubileumuitgave kopen door contact op te nemen met Tinus Post: mep@hetnet.nl of 020 6909679. Prijs: € 5.

Schoolstraatfeest en boek

Op 23 september vond voor de derde keer het straatfeest plaats in en van de Schoolstraat. Het feest waaraan veel bewoners en ex-bewoners deelnamen, was een groot succes. Zo waren onder andere mevrouw Van den Bosch en de kleindochter van burgemeester Bicker, Daniëlle Bicker, aanwezig. Bijzonder was de veiling voor het goede doel van twee schilderijen die de heer Kolumbis in de jaren zeventig van de achtertuintuin maakte.

Initiatiefnemer Ronald van Gelder is druk bezig met het boek over de Schoolstraat. Het gaat hem niet alleen om de verhalen van de (ex-)bewoners, maar hij wil de geschiedenis van de Schoolstraat sinds 1926 in een breder perspectief plaatsen. Ronald: "Het gaat ook om het beschrijven van een maatschappelijke ontwikkeling, hoe een klein straatje in Diemen de wereldgeschiedenis doormaakt." In het boek zal ook veel fotomateriaal opgenomen worden.

Het boek wordt uitgegeven door boekhandel *Vanderhoef*.

Ben van Meerendonk in Diemen

Rembrandt schilderde graag in Diemen en Jacob Olie maakt prachtige foto's in Diemen. Dat een plein in Amsterdam vernoemd werd naar Rembrandt, is niet vreemd. Dat Jacob Olie een straatnaam kreeg in Deventer en niet in Amsterdam, is een beetje gek. Maar dat fotograaf Ben van Meerendonk in oktober jl. zijn naam mocht lenen aan een straatnaam in Amsterdam, was natuurlijk wel heel gek. De ongeschreven regel luidt immers dat straatnamen alleen ontleend worden aan overleden personen. De deelraad in Amsterdam-Zeeburg dacht bij het bedenken van straatnamen dat Van Meerendonk overleden was. Toen duidelijk werd dat Van Meerendonk weliswaar 93 jaar, maar nog springlevend is, liet men het maar zo. Ben van Meerendonk, vermaard chroniqueur van het straatleven, was 39 toen hij deze foto maakte van de feestweek in september 1952 in Diemen.

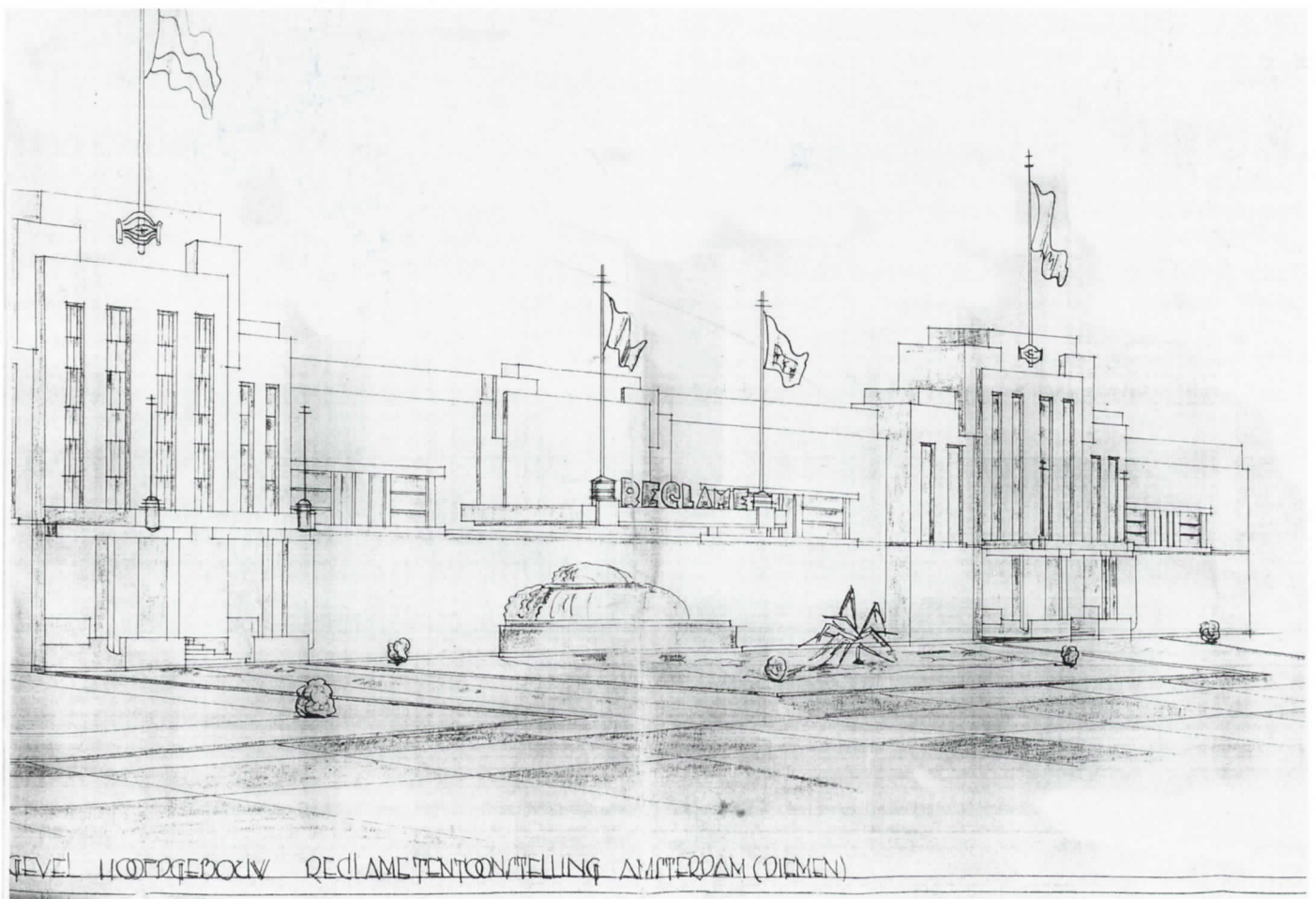
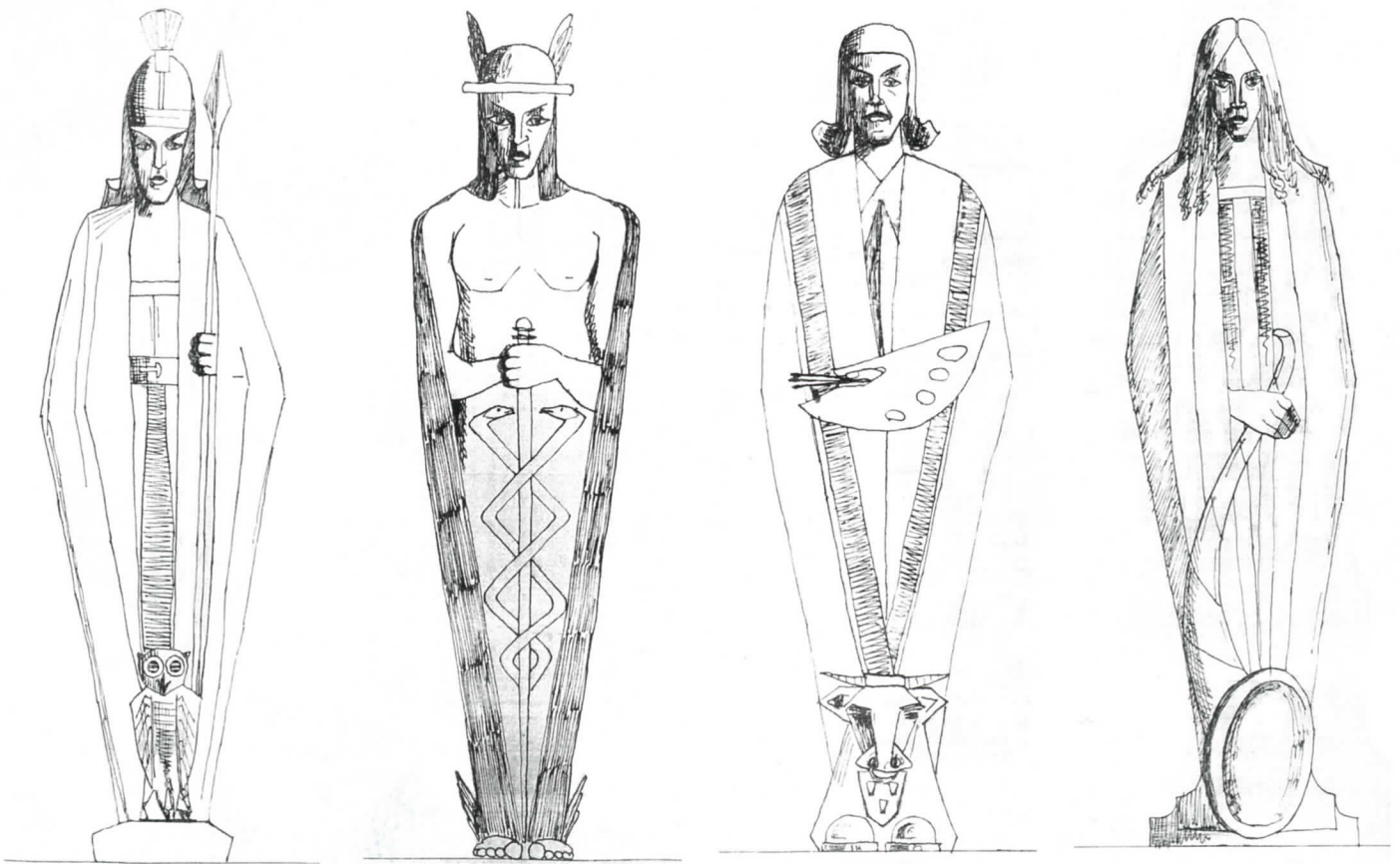

Achterzijde omslag

(boven): Ontwerptekeningen die waarschijnlijk bedoeld waren voor het diorama op het Diemense *Lunapark*. Van links naar rechts zien we de Griekse goden Athene en Hermes, de evangelist Lucas en een figuur met een grote hoorn waarvan de identiteit te raden overlaat.

(onder): Ontwerptekening van de gevel van een op te richten hoofdgebouw van een reclametentoonstelling op het terrein van het *Lunapark*. De bouwstijl, de zogenaamde *Nieuwe Zakelijkheid* (een latere variant van de *Amsterdamse School*), is kenmerkend. Er werd wel aan de bouw van de hal begonnen, maar de tentoonstelling is er nooit gekomen.

De tekeningen behoren bij het goedkeuringsbesluit van B&W van Diemen, dat op 15 juni 1932 werd verleend aan de heer A.G. Giezen (coll. GAD).

LEVEL HOOPREBOUW RECLAME TENTOONSTELLING AMSTERDAM (DIEMEN)